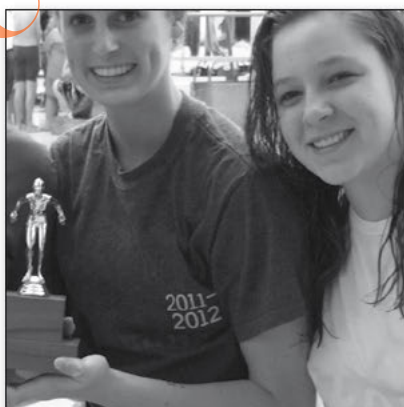

DE GEAST VAN DE FRYSCHE WÂLDEN

CONCEPT VERSIE 2

A

Jultsje Lycklama

DE GEAST VAN DE FRYSKE WÂLDEN

Welkom in de wereld

CONCEPT VERSIE 2

UITGEVERIJ NIEUWER-AMSTEL 2015

Om hun recht op anonimiteit te waarborgen zijn de namen van sommige personen en plaatsnamen gewijzigd.

Foto's omslag: Rinske Aebinga van Hijum, Ooststellingwerf

© 2014 Jultsje Lycklama, Stellingwerven

NUR: 301, 344

ISBN/EAN: 9789079133109

INHOUD

1 1996-2003	7
2 2003-2008	12
3 2008-2009	24
4 2009-2010	30
5 2010-2011	34
6 2011-2012	38
7 2012-2013	
Op school	53
Op weg	62
Op de markt	65
Dromen & demonen	74
Naar huis	81
Lucas	85
Ochtend	86
De val	93
Na de val	93
8 2013-2014	41
Personages	96
Verantwoording	96
Friese woorden	97

1996-2003

DE BOERDERIJ LIGT IN EEN NATUURGEBIED. ER MOEST EEN KEUZE GEMAAKT WORDEN: OMSCHAKELING NAAR EEN KLEINSCHALIG BIOLOGISCH GEMENGD BEDRIJF MET GESUBSIDIEERD LANDSCHAPSBEHEER IN SAMENWERKING MET STAATSBOSBEHEER OF UITKOOP.

Ik was zes jaar en woonde met mijn ouders, grootouders en drie oudere broers op de boerderij. Ik herinner me spanning, drukte, ruzies en driftbuien. Met mijn buurmeisje Rinskje verkochten we in de zomer framboosjes, aardbeien en verder alles wat de tuin voortbracht. Samen met haar, spelend in de bossen, springend over slootjes en het samen plukken, verkopen en snoepen van vruchten – het zijn warme herinneringen, omgeven met intense kleuren en diepgevoelde vanzelfsprekendheid. Het laten uitkopen van de boerderij bracht zekerheid. Pake¹ en beppe² zouden met pensioen kunnen gaan en heit³ en mem⁴ zouden ergens een huisje kunnen krijgen en worden geholpen met een ander bestaan. Veel familieberaad en elke dag ooms en tantes, meneren en mevrouwen van Staatsbosbeheer, gemeente en de bank aan de keukentafel. De flarden die me zijn bijgebleven waren vooral de weinige en stugge woorden van pake. Ze staan in mijn geheugen gebeiteld, gegraveerd in zijn boertige Stellingwerfs dialect. Pake sprak geen Nederlands, of hij het verstonde? – hij deed er in elk geval geen moeite voor.

Hij heeft altijd op de boerderij gewerkt, hij was ook leergierig en had het zo geregeld dat hij twee keer per week een middag

1 Opa

2 Oma

3 Vader

4 Moeder

in de bibliotheek kon doorbrengen. Ik ben wel met hem mee geweest, hij las daar streekbladen, Friese literatuur en volgens mij eigenlijk alles wel, als het maar Fries was.

Ik was meer bij pake en beppe dan bij ús heit en mem.

‘Ús Jultsje, kom’, zei hij. We liepen naar de achterdeur en pake deed zijn klompen aan en ik stapte in mijn eigen klompjes. Hij zij altijd, ‘kom mijn Jultsje’ en dan ging hij dingen doen op de boerderij en ondertussen vertelde hij wat en liet mij ook wat klusjes doen. Ook dat zijn warme herinneringen. Deze keer voelde het anders. We liepen een eindje en hij pakte mijn handje. Dat deed hij anders nooit. We liepen verder en ik voelde zijn ongemak. Hij liet mijn hand los en legde zijn armen over mijn schoudertjes. Dat had hij nog nooit gedaan. ‘Jultsje, je bent pake’s lieve famke,¹ geen grutfanke² nog en je bent een liepert³. De rest van de familie, behalve je beppe is net goed by. Ik heb met beppe en de dominy⁴ gesproken, gebeden en dat jout stof ta tinken.’

Hij haalde zijn armen van mijn schouders en rechte zijn rug. ‘Het is lastig famke, maar ik kan niet anders. De boerderij verkopen? Tijden veranderen, ik had altijd mot met de melkcoöperatie en de Boerelienbank. Verkopen is toegeven, maar aan wat, mijn famke? De grond onder onze klompen is toch van ons?’ Hij sloeg zijn armen weer om me heen en drukte mijn lijfje tegen zich aan. Ik rook de vertrouwde lucht van zijn overall. De geur van de stallen. ‘Elk jaar ga ik, nadat ik van de bibliotheek kom, een keertje naar jullie school om te horen hoe het gaat.

1 meisje, dochtertje

2 ouder maar nog niet volwassen meisje

3 slimmerik

4 dominee

Jij bent een slimme meid, Jultjse, weet je dat? Je broers zijn net als je vader. Als ik ze vertel wat ze moeten doen, dan doen ze dat. Als ik niks zeg, dan doen ze niets. Ja, ze maken drukte, jij mijn leafste famke bent anders. Ik wil rust, meiske. Je vader en moeder maken me gek. Ze willen myn buorkerij spul¹ verkopen. En wat dan? Wat moeten oma en ik dan doen? Wij horen hier toch? En jij toch ook?’

We kwamen weer op het erf. Pake hield stil. Hij zakte wat door zijn knieën en keek me aan. Begrijp je wat ik bedoel, famke?’

Ik ‘begreep’ het niet maar voorvoelde wel.

De volgende ochtend hoorde ik pake tegen heit zeggen: ‘by de tafel sitte’. Nu zeg ik dat de toon van pake geen tegenstand duldde. Toen voelde ik wel dat er iets ging gebeuren en hoopte en bad dat pake zijn zin kreeg.

Terugblikkend was er inderdaad een behoefte aan rust en regelmaat. Het beeld van zonder mijn broers en ouders met pake en beppe op de boerderij te wonen en met Rinske te kunnen blijven spelen, maakte me onrustig, verlangend en gaf een dubbel gevoel.

Hoe dan ook, mem, heit, Amke (1988), Bente (1990) en Djurre (1995) gingen uit de boerderij. Waarnaar toe? Ik wist het niet, het was toen een gegeven dat ik accepteerde.

Ik was blij met de herstelde orde. Nou, ja... niet alleen blij. Blij was ik omdat de spanning wegebde. Al die emotionele uitbarstingen waarvan de heftigheid door mijn zieltje sneden. Wat kun je als beukerke² anders doen dan accepteren?

Van binnen wist ik wel dat ik geen afscheid ging nemen van

¹ Boerenbedrijf

² kindje van onder de 7

beppe, pake en Rinskje. Dat was een onleefbaar visioen. Er is ook geen afscheid genomen van de vertrekkende familie. Geen rituelen, geen oriëntatiepunten. Blij met de rust.

Rinskje werd kameraadje. Dat was ze eigenlijk al wel, maar niet zo bewust. Ik kan het zelf niet bevatten dat ik zo onbevangen en met het hart in mijn keel als meisje van 4 in me pyjamaatje en op mijn klompjes door weer en wind door de achterdeur van haar boerderijtje naar binnensloop over de krakende trap naar boven om naast haar te gaan liggen. Vertrouwd en veilig. Weg van storingen, berustend in iets begrijpelijks, in iemand van vlees en bloed die gewoon doorslaapt als ik naast haar kruip.

Een fijne tijd brak aan. Ik moest naar school, echt heel eng en spannend tegelijk. Op mijn eerste schooldag ging Rinskje als vanzelf mee. 'Jij komt de volgend jaar aan de beurt famke'. Ik hoor haar het nog zeggen: 'Jultsje en ik horen bij elkaar'. Ik zie de blik in de ogen van Rinskje en het gezicht van de juf. Pake was ook meegegaan, herinner ik me nu pas. Misschien was het wel zijn blik die de doorslag gaf waardoor ik vanaf toen elke schooldag op mijn klompjes eerst naar Rinskjes boerderij holde om daarna samen met haar naar school te gaan.

Wij waren de enigen die op klompjes kwamen. Bij de voordeur deden we ze uit en liepen op onze sokjes met de klompjes in onze hand naar het lokaal waar we ze naast de deur zetten. Het was pas veel later dat we door sommige jongens werden uitgelachen als de boerefamkes en ze met onze klompjes gingen voetballen.

We begonnen in groep 2, na de kerst werd ik in groep 3 geplaatst. Ik vond school geweldig. Tussen de middag bleven we over want om heen en weer naar de boerderij te gaan was geen

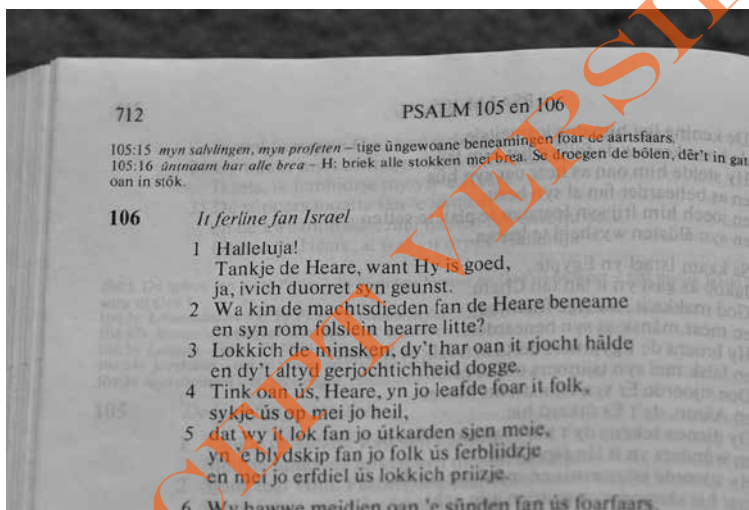
tijd genoeg. We aten roggebrea met kaas en een appeltje. Woensdagmiddag hadden we vrij, soms ook op donderdag- en vrijdagmiddag. In de zomer is het heerlijk rondom de boerderij en er is altijd wel wat te doen.

Rinskje en ik verkochten in de zomer fruit en groenten langs de weg. We hebben er onze eerste gymschoentjes van betaalt. Het eerste jaar gymden we op blote voetjes, maar dat was niet echt de bedoeling. Pake had helemaal geen schoenen, hij bond zijn doorlopers om zijn sokken. Heit en men en beppe hadden wel zondagse schoenen. Ja, ús pake was alvestêderider.¹ Zijn twee kruisjes liggen nu in een doosje op mijn kamertje.

Van muoike² Aukje hoorde ik later dat er in 1999 bij mijn ouders een famke was geboren en in 2002 een jonkje. Ik had dus een een kleiner zusje en broertje erbij. Eefke en Feike; ik heb ze voor het eerst gezien toen ze elf en acht waren. Dat was in 2010.

¹ elfstedenrijder

² tante

IK KAN MAKKELIJK EN SNEL LEREN. Lezen, schrijven en beetje rekenen kon ik al toen ik voor het eerst naar school ging. Woordjes onthou ik makkelijk en toen ik de tafels de eerste keer hoorde, zag ik het rijtje voor me en kon ze meteen daarna opdreunen. Ik door dat de andere kinderen en Rinskje moesten leren wat mij kwam aanwaaien. Ik herinnerde mij wat pake had gezegd: 'Jo wêze yntelligint en gewykst famke en swier yn twang te hâlden'. Ik begon te begripen wat pake daarmee bedoelde.

Ik las veel in die tijd, De schoolbibliotheek had ik snel uit. Op woensdag- en zaterdagmiddag ging ik met pake mee naar de bibliotheek. Ik las Nederlands en Fries en leerde dingen opzoeken op de computer. Ik nam drie boeken mee en las dus zo'n zes boeken per week. Pake begon ook weer voor en na het eten uit de Bibel te lezen. Ik kon goed luisteren en ken de Fryske Bibel uit mijn hoofd. Later las ik dat Maarten 't Hart vrijwel elke taal kon lezen door de Bijbel in die taal te bestuderen. Omdat hij precies wist wat er stond, kon hij daarna in die taal lezen. Niet schrijven of spreken, dat weer niet.

Het ging niet goed met pake. Beppe was bezorgd en wou dat hij naar de dokter ging. 'Hy lit Gods wyn oer Gods lân waeije', zegt beppe berustend en zorgelijk. 'Famke, ik laat alles aan God over' zei pake. 'Kom by de tafel sitte, famke', zei hij als er bezoek was. Ik vertaalde soms woordjes en later ook wel hele zinnen. Eerst deed ik dat letterlijk, later merkte ik dat als ik de zinnen van pake wat vriendelijker vertaalde de gesprekken beter verliepen. Pake had dat wel door, geloof ik. Ik leerde het bezoek uit elkaar te houden, de meneer van de bank, de mensen van de gemeente en van Staatsbosbeheer.

Ik ging begrijpen waarom pake en heit ruzie hadden. Pake was, hoewel hij niet in die termen sprak, een biologische boer die niks van melktanks en kunstmest moest hebben. De koeien werden vervangen door geiten. Dat was een idee van de boswachter. De stallen werden anders ingericht en er kwamen vertegenwoordigers van melkrobots. Daar moest pake niets van hebben. Ik luisterde naar hun verhalen. Pake was *ingelsk dof*.¹ Het was hard werken en weinig verdienen.

We melkten de geiten. Beppe leerde geitenkaasjes maken. Ze kon wel kaasmaken en kon beter luisteren dan pake. Er kwamen ook mensen van het Biologisch netwerk om dingen uit te leggen en soms gingen Beppe en ik met de auto van zo'n adviseur een kijkje nemen bij andere boeren. Rinskje ging ook vaak mee, ze werd meer en meer een zusje van me. 'Rinskje is *leaflyts² berntsje*'³ zei pake.

Het ging niet beter met pake. Hij deed alsof er niets aan de hand was. De groeven in zijn verweerde kop werden dieper en zijn ogen stonden soms *dof*. De bijbelverhalen rondom het eten werden korter en soms maakte ik het verhaal af.

Rinskje zei op school dat ik op de boerderij moest werken. Juf Nynke is langsgesproken toen ik helemaal wegbleef. Ze maakte zich geen zorgen over school, ze had wat boekjes meegenomen. 'Geef ze samen met de taakjes maar aan Rinskje mee als ik klaar was', zei ze. 'Ik zal Rinskje ook andere boekjes meegeven waarvan ik denk dat je die je wel interessant vindt.' Juf maakt zich

1 Oost-indisch doof

2 klein en aardig

3 kindje

zorgen over mij. Ze vroeg hoe ik me voelde. ‘Het gaat niet goed met pake en beppe weet het ook niet meer’.

‘Wat zegt de dokter ervan?’

‘Weennie’. Ik durfde niet te zeggen dat pake niet in dokters gelooft.

Er moest een grutfeint komen. Iedereen maakte zich zorgen. Moest heit terugkomen? Anderen vonden het een ernstige zaak. Pake ging steeds zachter praten. ‘Rinskje, de boswachter en zijn vrouw zijn te vertrouwen.’

Op mijn klompjes ben ik naar het boswachtershuisje gehold.

Na een half uurtje was ik er. ‘Jultsje, wat is er liefje’, vroeg de boswachtersvrouw. ‘Kom, huil maar even lekker uit, meid’. Ze sloeg haar armen om mijn schokkende lijfje. Ze schonk thee in. ‘Boskwachter komt zo, denk ik.’ Ik vertelde alles. Dat ik niet meer naar school ging omdat ik moest voederen, melken en schoonmaken, dat de juf langs was geweest en dat iedereen zich zorgen maakt. En dat de juf een afspraak met de schoolarts ging maken. En dat heit misschien terug zou moeten komen.

‘Ik leg een briefje voor mijn man neer zodat hij weet dat ik over een uurtje weer thuis ben. Dan zal ik het met hem bespreken en nu ga ik je naar huis brengen’. We liepen door het donker wordende bos naar huis. Zo af en toe vroeg ze wat, of vertelde ze wat. Op ons hiem aangekomen gaf ze me een knuffel. ‘Boskwachter komt morgen bij je langs, dit zijn geen problemen voor een famke, hâld dy mar goed!’¹

¹ Hou je taai! (Blijf gezond.)

Pake had het goed voorvoeld. De boswachter nam zijn verantwoordelijkheid. Ons gebied ligt in hun domein.

Tijdens de eerdere keukentafelgesprekken waren er afspraken gemaakt. Die afspraken zijn ook op schrift gesteld. Ik heb deze overeenkomst, die in het Nederlands was opgesteld, vertaald en voorgelezen aan Pake. Het klonk alleszins redelijk. De laatste regels van het 'contract' gingen over de procedures voor het geval er onenigheid zou ontstaan. Die heb ik niet voorgelezen omdat Pake allergisch is voor dat soort dwingelandij. De hoge heren van Staatsbosbeheer waren geen Friezen. De boswachter, die feitelijk het beheer uitvoert over het gebied, kwam uit de buurt.

Het vragen van een handtekening onder een overeenkomst wordt door Friezen zoals mijn opa beschouwd als een teken van wantrouwen. In man in man in wird in wird. Uiteindelijk werd er niets getekend maar gehandeld naar het woord van De berchrede: Nee, by jimme moat it sa wêze: ja is ja en nee is nee. Wat dêr oerhinne komt, komt fan 'e duvel (Mattéus 5:37).

Zonder de inzet van de boswachter en zijn frou zou alles anders zijn verlopen. We zaten gedrieën aan de keukentafel, pake, de boswachter en ik, Beppe schonk koffie in met bevende handen. De boswachter zou ervoor zorgen dat er iemand kwam die het werk van pake kon overnemen. Het woord kende ik toen niet, nu zeg ik dat hij bewindvoerder werd. Hij en zijn vrouw werden ook mijn voogden. Er kwam zelfs een toezierend voogd, dat was iemand van Jeugdzorg of de Kinderbescherming die wel zo af en toe op de boerderij kwam maar verder alles met de boswachter besprak.

Ik kon op de boerderij bij pake en beppe blijven en hoefde niet meer naar school. Rinskje bemiddelde steeds tussen school en mij en het leerwerk was geen probleem. Wel moest ik naar school komen voor een afspraak met de schoolarts en later voor de Cito-toets.

Stellingwerf is een kleine plattelandsgemeenschap en op een of andere manier zullen er afspraken gemaakt zijn met de leerplichtambtenaar; er was geen leerachterstand en er zal wel een of andere constructie bedacht zijn met 'thuisonderwijs' of zoiets. De ambtenaar is ook een keertje thuis geweest maar de contacten liepen via school en de boswachter. Het ging, net als met Jeugdzorg, allemaal een beetje langs me heen. Het waren geen mensen met wie ik iets 'had'. Het voelde niet vertrouwd en hun vragen beantwoordde ik meestal met 'weennie'. Ze bleven aan de buitenkant.

Het was 2008 en ik was bijna 11. Ik zat in groep 8 en Rinskje in groep 5. Het was mijn laatste jaar op de basisschool en pake had nog twee jaar te leven.

Volgens de schoolarts was ik erg nerveus, had ondergewicht en een traag verlopende lichamelijke ontwikkeling. De bemoeizucht, zo zeg ik het nu, kwam op gang en vond uiteindelijk zijn voleinding bij een jeugdpsychiater en sociaal-psychiatrische zorg. Maar dan zijn we alweer een paar jaar verder.

Ik moest met de kinderpsycholoog praten en mijn antwoorden varieerden van 'weennie' tot wat ze 'sociaal vaardige antwoorden' noemden. 'Waarop ben je trots als je naar jezelf kijkt', dat soort vragen dus.

Er kwam een officieel moment samen met de boswachtersvrouw. Waar ik bij was verweten ze haar dat haar man er niet was. Ik vond dat stom want met hem besprak ik vooral de praktische dingetjes en met zijn vrouw mijn zg. meidendingetjes. Er was iets gediagnosticeerd en er moest 'beleid op worden gezet', of zoiets. Ik onthield wat termen heb dat later opgezocht op internet. We mochten het 'behandelplan' meenemen en een week later zaten we er weer. Ik noemde de boswachtersvrouw inmiddels tante Reina. Ik heb de betekenis van haar naam opgezocht: koningin. En dat was ze ook, ze had iets majesteitelijks. Een rustige tred, beetje langzaam praten, zorgvuldig woorden kiezend en soms eerst even wat nadenkend.

'Als Jultsje gespannen is dan krijgt ze geen hap door haar keel', zei ze toen. 'We houden dat heus wel in de gaten en ze heeft dan wel ondergewicht, maar ze is nooit ziek, heeft een goed uithoudingsvermogen en ze sport graag en fietst veel. Ze is heel beweeglijk, dus verbruikt veel energie en daar wordt je niet dik van'. 'Wat vind jij daarvan, Jultsje?'

'Weennie, ik heb het opgezocht en meisjes die dat hebben vinden zich te dik, ik vind mezelf niet te dik dus heb ik het ook niet.'

Haastig voegde ik er aan toe: 'Mevrouw Reina zorgt goed voor me, als ik nog niet gegeten heb, maakt ze roggebrood met kaas voor me en perst ze sinaasappels uit en soms maakt ze zelfs verse smoothy met banaan en framboosjes'.

'Ja', zei Reina, 'ik let er heus wel op dat ze voldoende vitaminetjes, koolhydraten en eiwitten krijgt'.

Later heb ik begrepen dat er best wel toestanden waren tus-

sen mijn voogd, de toeziend voogd en Bureau Jeugdzorg. terugblikkend zeg ik volmondig dat mijn voogden met hart en ziel mijn 'belangen' hebben verdedigd. Ik zal er nog op terugkomen want mijn 'zorgdossier' kwam ook op mijn volgende school terecht.

De boswachter of zijn vrouw kwam elke dag langs. De boerenknecht woonde eerst in bij de boswachter en kwam een paar maanden later bij ons inwonen. Hij was in dienst van Staatsbosbeheer en was een echte Fries van weinig woorden en zijn handen uit z'n mouwen steken. Mijn last werd minder en steeds vaker liep ik 's-ochtends weer naar Rinskjes boerderij om vandaar samen naar school te gaan.

We hadden inmiddels ook fietsen. Onze periferie van ongeveer 20 kilometer rond onze landerijen werd uitgebreid en omvatte de hele gemeente Oost-Stellingwerf. We ontdekten Heerenveen, Wolvega, Drachten en Assen.

Juf besprak het schooladvies met de boswachter en mij. Juf maakte onderscheid tussen mijn capaciteiten en de mogelijkheden. 'Jij kunt het gymnasium aan en dat kan in Drachten, Heerenveen en Ljouwert'. Drachten was nog wel op de fiets te doen. Heerenveen ook wel, maar het is wel twee uur fietsen. Drachten en Heerenveen was eigenlijk v.w.o. met gymnasi-umafdeling. Alleen Leeuwarden had een écht gymnasium en er waren ook meer vakken zoals archeologie, astronomie, religie, filosofie en Italiaanse en Friese taal- en letterkunde.

Ik was vaak in de school-mediatheek en oriënteerde me daar op de computer. Ik ging naar de websites van de verschillende

scholen en las over wat al die verschillende vakken eigenlijk inhielden.

2008 zou je het jaar van de ‘doorbraak’ kunnen noemen. De landschappelijke omgeving werd voor Rinske en mij steeds groter en in mijn geest kwamen allerlei nieuwe mogelijkheden op. De juf in de mediatheek legde me uit hoe ik onderscheid kon maken tussen betrouwbare en onbetrouwbare informatie die werd aangeboden. Ik oriënteerde me op de vakken die ik later misschien zou krijgen. Een half jaar later begreep ik dat wat ik toen allemaal in me op heb genomen mij een voorsprong had gegeven die zich later uitbetaalde doordat ik een klas kon overslaan.

Leeuwarden is ruim een uur met de bus, een totale reistijd van ongeveer anderhalf uur.

Overdag hield de boswachter een oogje in 't zeil en 's-avonds wipte ik vaak even langs. We spraken over mijn schoolkeuze en over de boerderij. Alle informatie die ik kreeg ging ik de volgende dag bestuderen via internet op school of in de bieb. Ik noteerde veel in een schriftje en soms werkte ik iets uit. Ik leerde wat er allemaal komt kijken om een boerderij zo te laten draaien dat er een goede boterham kon worden verdiend en er een bijdrage werd geleverd aan het landschapsbeheer. Ik maakte kennis met het vak economie (minimale inspanning, maximaal resultaat) en begreep dat de schaalgrootte precies goed moest zijn. Ik leerde over verspilling en herinnerde me dat de school in Ljouwert ook het vak ‘duurzaamheid’ kende.

Ik realiseerde me dat ik in het volgend schooljaar Rinske veel minder zou zien.

Ik kwam erachter dat pake weliswaar weinig geld had maar dat de boerderij en de landerijen familie-eigendom waren. Een hypotheek op de boerderij zou het mogelijk kunnen maken dat de boel grondig zou kunnen worden opgeknapt met de stallen erbij. Ik leerde dat geitjes een melkrobot erg prettig vonden en dat de eerste vraag niet moet zijn, zoals pake altijd wel deed, ‘wat kost het?’, maar ‘wat levert het op?’

Pake's gezondheid hangt als het zwaard van Damocles boven de boerderij. Vroeger liepen we op zondag naar de kerk, nu wordt pake opgehaald met de auto van een ouderling. Het grote zwijgen ging over zijn zich aankondigende dood en de familiale gevolgen daarvan met name voor de boerderij.

De boswachter werd minder abstract, hij kreeg een naam: Ype. Master Ype noemde ik hem.

Pake werd vertrouwelijk en sentimenteel, geen vals sentiment, nee - dat bedoel ik niet. ‘Beppe is goede vrouw, myn leafste skat. Weet je, famke, Aſt net kin sàt it moat, dan moat it mar sàt it kin.’

‘Hoe moet het dan, pake?’

‘Ymke is een goede man, famke. Dyn beppe hawwe de kop in de goeze.’

Ja, mijn oma weet het niet meer zo goed.

‘Ik heb haar gezegd, vertrouw op ús Jultsje. Ik zal er altijd voor jouw zijn, Jultsje. Zolang jij mij niet vergeet, ben ik er voor je, ik blijf bij je, niet in de tijd, maar in de eeuwigheid.’

Op de boerderij was geen televisie, radio en telefoon. Toen heit enzo nog thuis woonden was er wel een radio en pake ergerde zich daaraan. Dat kon ik me wel voorstellen want de jongens zetten hem vaak heel hard. Ik hield ook niet van die herrie herinner ik me nog. We deden ook niet aan verjaardagen, Sinter-

klaas en Kerst want daar stond niks van in de Bijbel.

In december heb ik een cadeautje van de boswachter gekregen waar ik steeds blijer van werd.

Ik luisterde er 's-avonds naar, in me bedje onder de dekens. Net als de computer in de bibliotheek leerde ik daar veel van. Dat wist ik eerst zelf niet maar ik kan echt heel goed alles onthouden. Ype had wel eens gevraagd: 'Jultsje, hoe weet je dat allemaal?'

'Stond in de computer', zei ik.

Laatst was er een gesprek met docenten op de radio. Er was een juf die zei dat een op de vijf leerlingen gedrogeerd in de klas zit. Ze vertelde over het gedrag en de prestaties twee meisjes, de ene slikte medicatie en de ander niet. Er was ook een meester en die zei: 'Excellente leerlingen redden zich zoals ze dat al eeuwen doen, zij leren vooral buiten school'.

Ik begreep niet alles, maar onthield het wel en dingetjes die ik niet begreep zocht ik vaak later in de computer op.

Samen met Rinske ging ik op de fiets naar de open dag van de scholen in Heerenveen en Drachten. Met juf Nynke en Rinske ben ik ook op de school in Leeuwarden gaan kijken. Het leek me doodeng, die school. Er werd alleen Nederlands gesproken maar je kon er wel Fries doen. Ik heb aan de docent gevraagd wat dat inhield want ik sprak en schreef al Fries. Hij liet mij een filmpje zien dat ik super vond.

De meiden daar droegen allemaal mooie kleren en schoenen. 'Hja hat in bulte drokte mei harsels', zou pake dan zeggen.

Reina zei dat ze begreep waarom ik het eng vond. 'Als je naar

die school gaat, dan zorgen wij ervoor dat je niet uitgelachen wordt om je kleren.’ En ze vertelde dat de gemeente dit soort dingen wel betaald als het echt nodig is. Dat noemde zij ‘bijzondere bijstand’. Dan zou ik mooie kleertjes krijgen en Rinske niet. We kunnen ook niet elkaars kleren dragen want Rinske is kleiner dan ik en minder dun.

Toen tante Reina na een tijdje er achter kwam dat dit een van mijn weerstanden was om voor Ljouwert te kiezen, zei ze dat we daar wel een list op zouden kunnen verzinnen. De ‘bijzondere bijstand’ zou ook bijspringen voor allerlei buitenschoolse activiteiten en andere extra dingen van school. Ze oefende geen druk op me uit, dat werkt ook niet bij mij. Bij pake trouwens ook niet. Beppe zei wel: ‘Ús pake is net een bok, als je hem foarút¹ wilt hebben, moet je niet aan zijn hoarnen² trekken, maar aan zijn sturt’.³

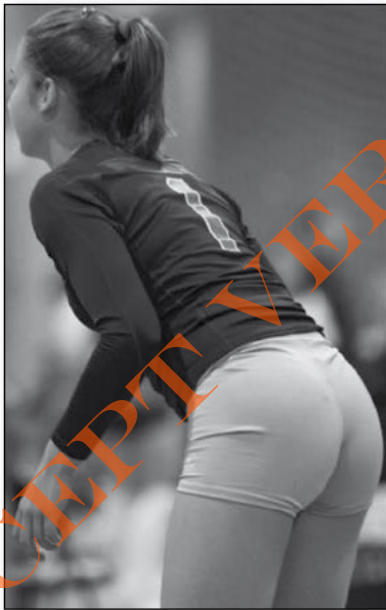
Het was een warme lente en de zomer was nat. We verkochten allang geen framboosjes meer langs de kant van de weg. We gingen nu zelf op pad, langs campings en naar boerenmarkten.

1 vooruit

2 hoorns

3 staart

2008-2009

Ik kreeg een trajectkaart voor de bus naar Ljouwert. Rinskje en ik hebben proefgereden. School was niet ver van het busstation. En we zijn gaan shoppen. Hadden we eerst op internet gekeken naar mooie kleertjes en jeans. Wow! Voor 200 euro kleren kopen! Echte meiden werden wel! Rinskje was sprakeloos. 'Sexy chickies' giehelden we.

De nieuwe school was echt wennen, ik kende niemand. Was stilletjes, luisterde en lette goed op. Als me iets gevraagd werd antwoordde ik zachtjes en zo kort mogelijk. Ik ging meedoen met de schoolcompetitie volleybal en tafeltennis. Bij volleybal was ik de langste. Volgens de gymleraar had ik gevoel voor positie kiezen. Met tafeltennis was ik super fel. Ik sloeg hard en steeds zuiverder. Ik kreeg door dat je beter hard en met enig risico kon slaan, dan altijd binnen de lijnen blijven en nooit scoren. Ook hier waren mijn lengte en beweeglijkheid een voordeel. De fysieke inspanning, de wil om de ander tot gort te slaan was heerlijk. Soms dacht ik aan die psycholoog die ook iets had gezegd over motorische toestanden en dan mepte ik extra fel. Ik kon me uitleven!

Bij gymnastiek hoorde ook theorie. Niet alleen spelregels, maar ook over hoe het fysiek werkt, wat je lijf verbruikt aan energie en hoe je dat kon aanvullen.

Ik kreeg van school een laptop te leen voor thuis. 'En dan sluit je dit aan op..., hebben jullie wifi of kabel?' Wij hadden natuurlijk niks. 'Wat is er Jultsje?' vroeg de systeembeheerder. 'Alleen tegen mensen die te vertrouwen zijn moet je eerlijk zijn, famke'. (Ja, als ik aan pake denk dan is hij er voor mij.) Het was een vriendelijke rustige man. Ik keek hem aan, beetje bedremmeld

waarschijnlijk toen nog. Ik zag vriendelijke ogen, een begrijpende blik.

Godzijdank was er wel een telefoonaansluiting in ons huis, weliswaar afgesloten maar toch. Van de systeembeheerder leerde ik de in en outs van telecommunicatie. Voor een overzichtelijk maandbedrag kon de aansluiting gerealiseerd worden en ik kreeg van systeembeheer kabels en contactdoosjes die ik samen met Hylke, die ik nu niet meer als boerenknecht zag maar als inwonend medewerker van Staatsbosbeheer, aanlegde. Dat was ook wel weer een echt wow! momentje!

Minder wow! was dat ik opgegeven werd voor het zg. Zorgteam van school die mij confronteerden met het aan hun overgedragen dossier. Het resultaat was vooral dat ik steeds beter door kreeg ik hoe ik hun vragen kon pareren. Is het eigenaardig dat het woord 'pareren' me te binnenschiet? Met tafeltennis mep ik met veel genoegen mijn tegenstander te pletter. Na de wedstrijd gingen we 'gewoon' met elkaar om. Nou ja, min of meer dan.

Met mensen die niet goed voelden, dwingerig waren en irritante vragen stelden gemengd met overdosis 'begrip' hield ik me van de domme. Vragen over mijn gevoelens beantwoordde ik in het Fries. 'Je hoeft niet te antwoorden op rare vragen famke, zeg gewoon wat je wilt zeggen'. Dat was pake weer.

Ik kletste er lustig op los in het Fries, wetende dat ze altijd maar beperkte tijd voor je hebben. 'Wil je wat je zegt, vertalen voor ons?' Zeikerds dacht ik. 'Mijn gevoelens zijn Fries en een vertaling kan nooit tippen aan het origineel, heb ik op deze school geleerd. Ik ben hier om te leren, mijn cijfers zijn goed...' Word ik onderbroken met: 'Je zit hier niet omdat je cijfers niet goed

zijn, integendeel...' Als zij mij onderbreken, dan mag ik dat ook: 'Ik ben op school om te leren en als dat goed gaat, waarom zit ik hier dan?' Zo gaat het niet goed, schoot door me hoofd. 'Ik heb een pake, ja die is ziek maar dat is niet mijn schuld en ik heb een beppe, die is beetje in de war, is ook niet mijn schuld en er zijn Ymke en Reina en die zijn officieel voogd en zij zorgen voor mij en ik ben niet achterlijk.'

Ik dacht er vanaf te zijn, het leek er ook wel op maar later kwamen ze terug. Met Jeugdzorg, met de toeziend voogd (met wie ik niks te maken had) en ze hadden besloten om 'door te pakken'. God, bewaar me – ja voor eventjes, voorlopig gebeurde er echter nog niks.

Op de boerderij ging het z'n gangetje. Als ik naar de boerderij ga dan kom ik altijd langs de boerderij van Rinskje die een paar honderd meter van ons vandaan ligt. Als ik doorfietste belde ik altijd even. Wij zijn de laatste van het rijtje en het meest in de bossen. Elke dag ging ik na school eerst naar Rinskje toe. Nu ik dit opschrijf en er wel eens met anderen over spreek, is de reactie vaak: 'wat goed van je dat je haar zo hielp met haar huiswerk'. Dikke doi. Rinskje hielp mij ook, en hoe!

Ik ben nogal taalgevoelig en de taalregeltjes leerde ik vrij mechanisch uit mijn hoofd omdat er op getoetst werd. Van Rinskje heb ik geleerd om die regeltjes uit te leggen en hoe je ze gebruiken kunt. Rinskje is ook superhandig in dingen waar ik niet goed in ben. Zij onderhield mijn fiets maar misschien is dat wel het minst belangrijkste.

2009-2010

**HOE BIOLOGISCH
DE KALKOEN OOK
GELEefd HAD
DOOD WILDE HIJ NIET**

Loesje

Postbus 1045
6801 BA Arnhem
www.loesje.nl

OMDAT IK VEEL VOORUIT WERKTE EN MAKKELIJK EN SNEL KON LEREN, MOCHT IK DE TWEEDE KLAS OVERSLAAN.

In 2012 ging pake dood. Het was de eerste keer dat ik een dokter aan zijn bed zag. Ik zei nog: 'Pake is heus wel echt dood hoor, dokter'.

'Geloof ik meteen, famke, maar het staat in de wet dat een arts dat ook moet constateren'. Als pake nog geleefd had, zou hij gezegd hebben: 'Slúchslim wrâld, Jultsje, ierdske hotsje wêzen er foar de dommen en net Godlik.'

'Ja pake', zou ik gezegd hebben. Maar pake was de wjirmen fuorje.¹

Heit en mem kwamen terug en ik zag Eefke en Feike voor het eerst. Hylke vertrok uit de boerderij en de jongens kregen hun oude kamer terug.

Zij wisten niets van de boerderij. Beppe was nu de baas en die was in de war. 'Doe maar wat Jultsje zegt', zei ze tegen iedereen. Ymke was nu geen officiële bewindvoerder meer. Wel was hij door Beppe gemachtigd.

Ik was 14 jaar en had een eigenaardige positie binnen het 'gezin'. Het was een crisis die twee jaar zou duren.

Rinske krijgt Vmbo/Havo-advies. 'Als Jultsje een beetje helpt, moet Havo lukken. Je hebt de capaciteiten en met ondersteuning gaat het je vast lukken', had juf Nynke tegen haar gezegd. Na school ging ik altijd eerst bij Rinske langs. We namen het huiswerk door, maakten een planning en keken of er nog wijzingen waren in het repetitierooster. Voor mij allemaal vanzelfsprekende zaken, Rinske vond het best lastig om het overzicht

¹ zo dood als een pier

te behouden. Ik ging lezen of ook huiswerk maken en onder-
tussen hield ik Rinskje bij de les en legde dingen uit die ze niet
begreep. Van haar heb ik geleerd om duidelijk uit te leggen,
zonder abstracties, ingewikkelde woorden en met voorbeelden.
Ik las ook veel voor. Rinskje kon goed luisteren. Lezen kostte
haar veel moeite. Van haar heb ik geleerd om iets begrijpelijk
samen te vatten.

Dank zij haar kan ik makkelijk switchen tussen abstracte vwo-
taal en het vmbo/HAVO-taalgebruik. Het is me later goed te pas
gekomen.

Van school kreeg ik alle ondersteuning. Alleen als het strict
noodzakelijk was ging ik er naartoe.

Net zoals pake vroeger deed, verdeelde ik het werk. Naast het
coördinerende en administratieve werk onderhield ik de tuin.
Als het nodig was sprong ik bij.

Heit was altijd chagrijning en mem verviel in apathie. Slonzig
en lusteloos deed zij haar taken.

Mijn oudere broers deden hun taken en in het weekend was
het schuurfeesten, zuipen, neuken/klaarkomen, omdraaien en
snurken.

Rinskje is ook een paar keer zo ‘uitgegaan’. Huilend is ze, met
mijn armen om haar schokkende lijfje, uiteindelijk in slaap ge-
vallen.

Boerenhufters.

En op zondag met zijn allen naar de kerk.

Een tandenknarsend bestaan. Als ze nog keer aan ús Rinskje
komen dan spies ik ze aan de hooivork. Als bloedende muggen
prik ik ze tegen de staldeur. Ze pesten Rinskje nu en zeggen, ga

maar uithuilen bij dat halve buurmeisje van je zonder tietten. Het is niet verheffend, deze treurige plattelandssoap. Aan de andere kant hebben ze ook wel respect voor me. Soms voelt het alsof ze me terug willen pakken via Rinskje. 'Rinskje, we moeten fier zijn, zij doen allemaal de Lagere Tuinbouwschool en jij gaat straks je Havo-diploma halen. Juf Nynke zei dat je dat kan en zij heeft daar een goed oog voor. Ik weet dat je best wel slim bent maar moeite hebt met leren. Ik help je. Straks kun je HBO gaan doen, ook dan zal ik je helpen. Samen gaan we hier uit komen, lieverd. Pake vond jou een stoere flinke meid en dat ben je ook. De wereld om ons heen kunnen we niet veranderen, onze kijk erop wel'. Dat laatste zei ik meer tegen mezelf, Rinskje is niet zo gevoelig voor dat soort filosofietjes.

2010-2011

SCHOOL

**IK WIL BEST
WEL WAT LEREN**

**MAAR IK BEN
GEEN
DOM SPONSJE**

POSTBUS 1045
6801 BA ARNHEM

Loesje

MIJN SCHOOLRESULTATEN BLEVEN ONVERMINDERD OP HOOG PEIL, VERDER VALT ER WEINIG LEUKS TE MELDEN DIT JAAR. Ik zit in de vierde klas, de lessen vervelen en de docenten irriteren me. Het was eind januari en het was koud. Ik kreeg een hekel aan school en had een lange lijst met ongeoorloofde absenties en verwijderingen uit de klas. Eigenlijk was het allemaal even verschrikkelijk en mijn enige oriëntatiepunt was Rinske. Verder was er overal gedoe. Met het zorgteam op school in combinatie met toestanden rondom mijn voogdijschap en de schoolarts. Ik was boos en verbaal behoorlijk agressief geworden.

Ik was driftig van aard en maakte nog al eens wat kapot. Ik was een 'vals secreet' of een 'valse kat', werd mij duidelijk gemaakt. Ik zorgde voor onrust en de 'schuld' van iets werd mij gemakkelijk door de andere kinderen in de schoenen geschoven. Het was een tandenknarsend bestaan maar ik moet wel even stilstaan bij mijn identiteitsontwikkeling om mijn latere gedrag tenminste van enige contouren te kunnen voorzien.

Vaak holde ik 's-avonds met mijn winterjas over mijn pyjamatie bibberend naar Rinskje toe, sloop de trap op en kroop naast haar in bedje. Dan kreunde ze even en rilde als ze mijn koude lijfje voelde en sliep rustig door. Zo vanzelfsprekend en vertrouwd was dat dus.

Op de boerderij was er vaak wel een gespannen sfeer. Heit is pake niet en Ymke voelt meer als vader dan heit. Als ik uit school kwam, ging ik eerst langs Rinske om haar met haar huiswerk te helpen, en om te kletsen natuurlijk.

Ús mem bezweek 'onder de last van het weerbarstige gezin'.

Voor de tweede keer in mijn leven ging de voordeur open om een deakiste naar het tsjerkhôf te brengen.

De eerste keer liepen beppe en ik gearmd naast elkaar achter de kist. De tweede keer was ik samen met Rinskje de hekkensluis achter de familie.

Heit verviel in een apathie, beet zich vast in zijn werk en liet zich amper meer zien. Ik ging vaak naar het boswachtershuisje. Er heerste daar een rust die ik erg prettig vond.

Lichamelijk was ik in die tijd vrij gezond maar twee dingen hebben mij altijd parten gespeeld: bij enige spanning verloor ik alle eetlust en kon ik ook niet meer uit mijn woorden komen. Zeker bij plotselinge vragen kon ik vaak geen woord uitbrengen en als ik het probeerde kwam er slechts een soort stotterend en verstikt geluid uit mijn keel.

Godzijdank, en dat meen ik uit de grond van mijn hart, had ik het op school goed getroffen met mijn rector. Het moeten spreken in de klas was voor mij zo'n kwellend geworden dat ik liever de gevolgen van spijbelen op me nam dan steeds half stikkend en voor aanstelster uitgemaakt het lokaal te moeten verlaten. In de rustieke en gelambriseerde rectorenkamer kwam ik wel weer tot rust en mijn rector heeft mij toen een voorstel gedaan dat ik terugblikkend als geniaal beschouw: we hebben samen een complot gesmeed!

Zijn probleem was dat hij nogal wat klachten over mij kreeg – wel praten als het ongewenst was, maar niets kunnen uitbrengen als me iets gevraagd werd. ik kan me nog letterlijk herinneren wat hij zei: 'Jultsje, zo gaat het niet langer, we moeten een list verzinnen voordat alles mislukt. Het lukt je niet om te

zwijgen en het lukt je niet om te spreken en dat werkt niet. Ik ga je een voorstel doen, luister goed. Ik kan wel verdedigen dat je niet spreken kunt, maar niet dat je je mond niet kunt houden. Het is één van de twee. Van mij mag je zwijgen op school, dan wordt je beschouwd als iemand die niet kan praten. Dan wordt het een behapbare handicap.'

Wat een rustgevend idee! Niet meer te hoeven spreken, geen angstzweet vermengd met agressieve adrenaline meer als de leraar me al aankeek. Vanaf dat moment heb ik alle opdrachten waarbij ik spreken moest, tot aan het mondeling examen aan toe, in de rustige rectorenkamer gedaan. Altijd met de rector erbij en soms ook de vakleerkracht en voor tentamens en examens soms meerdere. Drie jaar lang heb ik geen woord meer uitgebracht. In de klas niet, thuis niet en nergens. Behalve in het boswachtershuisje, bij Rinske en in de vertrouwde rectoriskamer onder het toezien van de rector. Voor mij was het een openbaring te merken dat hij om mij gaf, vertrouwen in mij had, mij niet wilde forceren en rekening hield met mijn weerbarstige humeur. Ik werd serieus genomen. Eindelijk rust. Jaren later kwam dit gevoel bij me terug toen ik voor het eerst het gedicht van Henriëtte Roland Holst las:

Verlost van de daad, aan 't gewoel ontkomen,
In Uwe stilte heerlijk opgenomen,
Stekkend in Uw rust de ontspannen leden,
En in de moede hersens uitgestreden
De strijd... Zo zal 't zijn als betreden
Het dal wordt van de eindelijke vrede...

2011-2012

CONCEPT VERSION 2

IK ZAT NU IN DE VIERDE EN WAS DE JONGSTE VAN DE KLAS.

Ik had een hekel aan docenten die niet met de groep konden omgaan. Gaf altijd een hoop drukte. Meestal zat ik dat soort lessen gelaten uit maar een keer had ik tijdens zo'n zinloze heen-en-weer-discussie mijn vinger opgestoken en toen de docent boven het gejoel uit vroeg wat ik wou zeggen zei ik: 'Het heeft geen zin om boven al het geklets uit te schreeuwen'. Het werd meteen stil in de klas en in verwachtingsvolle opgetogenheid keek de klas toe. Hoe minder je zegt des te meer wordt er geluisterd, leerde ik toen.

Ik keek de leraar aan: 'Als u nu eens goed les gaat geven en u niet steeds laat afleiden dan kunnen we misschien nog wat leren, het is namelijk wel een examenvak dat u geeft, hoor.'

De stilte werd doorbroken door getrommel op de tafeltjes en het rumoer zwelde weer aan. Ik heb mijn tas ingepakt en ben de klas uitgelopen. In de bibliotheek heb ik *De buitenvrouw* uitgelezen.

Mijn godsdienstdocent bracht me in contact met een kleine uitgeverij in de Randstad die hij kende en waarvoor hij ook wel eens wat dingen deed. Ook dat was een echt Wow! moment. We zijn samen ook in Amsterdam geweest waar ik kennis met de uitgever maakte.

Ik ging teksten voor hem corrigeren. Het betaalde niet veel maar het was leerzaam en leuk werk. En... ik kreeg van hem, toen hijzelf een nieuwe kocht, een Mac Pro. Geen nieuwe, maar echt een supercomputer. Via school kon ik goedkoop grafische software kopen die de uitgever betaalde. Ik was verlost van de steeds trager wordende laptop van school die ik wel mocht

houden. Ik heb hem aan Rinske uitgeleend die er heel blij mee was. Twee jaar later heb ik hem teruggekregen en ik gebruik hem nu voor de boekhouding van de boerderij.

Ik was nog steeds vaak bij Ymke en Reina en in de zomer hielp ik mee met groepsexcursies door de bossen. Ik kan best wel een verhaal vertellen en me uitdrukken in andere talen gaat goed. Soms deed ik de excursie alleen omdat Ymke weggeroepen werd. Soms kreeg ik wel 100 euro fooi totaal.

Rinske staat gemiddeld een 7 en mag door naar de Havo. In de brugklas bleek dat ze zo dyslectisch is als een deur. Het verbaasde me niet eigenlijk. Ik help haar elke dag met haar huiswerk.

Met de rector was afgesproken dat ik, als het even kon, thuis mocht werken. Dan haalde ik Rinske op van school en fietsten we naar haar boerderij. Het was een koude winter en we sliepen veel bij elkaar. Soms ging ik langs mijn oude basisschool en stapte heel vertrouwd de klas in. Nu pas snap ik de volle omvang van juf Nynke's pedagogische kwaliteiten.

Ik was een keertje in de klas, het zal het laatste uurtje geweest zijn, en liep een beetje rond, praatte wat hier en daar en hielp ook wel. Nynke ging voor de klas staan en klapte even in haar handen en toen alle ogen op haar gericht waren zei ze: 'Jongens en meiden, ik moet even weg en juf Jultjse is nu even de baas, oké?'. En weg was ze. Het was een superwow! Niks geen gepreek of vragen hoe ik mezelf zag, nee – ze laat het me ervaren. Het geduldig en aandachtig omgaan met kinderen kon ik dus. En zo geschiedde dus dat ik zo'n uurtje in de week, terwijl Nynke ergens in een hoekje achter haar laptop zat of even

de klas uitging, het jongste juffie van Friesland mocht spelen. Twee jaar later zou de ervaring die ik toen opgedaan had me nog heel goed te pas komen. Ik was bijna 16 en het lijkt een wonder dat er überhaupt nog 'een twee jaar later' zou bestaan. Het was fijn bij Nynke en bij Rinske. De rest was een soort zwart gat waar ik me zo goed en zo kwaad als het ging doorheen sloeg. Bijna met fatale afloop. Februari was koud en kil in vele opzichten.

De rayonhoofden werden door de koudegolf uit hun winterslaap gewekt en bespraken de kansen voor een Alvestêdetocht.

Ik zal proberen om de flarden uit mijn geheugen tot een chronologisch geheel te breien.

Ik was aan het begin van de middag naar school gegaan want het 9^e uur hadden we een proefwerk. Om halfvier leverde ik de toets als eerste in en ging zachtjes de klas uit. De bibliotheek was nog een kwartiertje open en ik verwisselde mijn boeken en een dvd.

Ik liep naar het station, er stond een ijzige wind. De mensen liepen ineen gedokken dicht langs de huizen en versnelden hun pas wanneer de huizenrij werd onderbroken en de wind vrij spel had.

Troostelozer en onaangener kunnen busstations niet zijn in deze winterige en kille schemering. Ik checkte in.

Ik moest denken aan juf Nynke, het was de kerstviering van het laatste jaar op de basisschool. Ademloos luisterde ik naar het verhaal. Nog steeds kan ik de beelden ophalen die ik toen voor me zag. Ik hoor haar vertrouwde stem, ontspannen vertellend en in contact met de klas die ademloos luisterde.

HET WAS AFSCHUWELIJK KOUD, HET SNEEUWDE EN HET BEGON DONKER TE WORDEN. Het was de laatste avond van het jaar, oudejaarsavond. In die kou en in dat donker liep er op straat een arm, klein meisje, zonder muts en op blote voeten. Ze had wel pantoffels aangehad toen ze van huis ging, maar dat hielp niet veel. Ze waren veels te groot, haar moeder had ze het laatst gedragen, zó groot waren ze, en het meisje had ze bij het oversteken verloren, toen er twee rijtuigen vreselijk hard voorbijvlogen en ze hard moest weghollen. De ene pantoffel was niet meer te vinden en met de andere ging er een jongen vandoor. Hij zei dat hij hem als wieg kon gebruiken als hij later kinderen kreeg.

Daar liep dat meisje nu op haar blote voetjes die rood en blauw zagen van de kou. In een oud schort hield ze een heleboel zwavelstokjes en één bosje droeg ze in haar hand. Niemand had nog iets van haar gekocht, de hele dag niet. Niemand had haar ook maar een stuivertje gegeven. Hongerig en verkleumd was ze. En ze zag er zo teneergeslagen uit, de arme stakker! De sneeuwvlokken vielen in haar lange, blonde haar, dat zo mooi in haar hals krulde. Uit alle ramen scheen licht naar buiten en het rook overal zo lekker naar warm eten. Het was tenslotte oudejaarsavond, ze kon aan niets anders denken.

In een hoekje tussen twee huizen, waarvan het ene een beetje vooruitstak, ging ze in elkaar gedoken zitten. Haar voetjes had ze onder zich getrokken, en ze kreeg het steeds kouder maar durfde niet naar huis. – Ze had geen zwavelstokjes verkocht, geen enkel stuivertje gekregen.

Haar vader zou haar slaan omdat ze niets verdiend had. Thuis was het trouwens ook koud. De wind gierde door het dak en het tochtte overal, al waren de ergste kieren met stro en oude lappen dichtgestopt.

Ze had bijna geen gevoel meer in haar handjes van de kou.

O, wat zou een zwavelstokje nu lekker warm zijn! Zou ze er eentje uit het bosje durven trekken en het tegen de muur afstrijken om haar handen te warmen?

Ze trok er een uit. Ritsss... Wat vlamde dat, wat brandde dat!

Het gaf een warme heldere gloed, net een kaarsje, toen ze haar handen eromheen hield – zo gek! Een wonderlijk licht gaf het. Ze zou haast denken dat ze voor een grote, ijzeren kachel zat met een glimmende koperen deksel.

Het vuur brandde zo heerlijk, het was zo lekker warm.

Het kleine meisje strekte haar voetjes al uit om die ook te verwarmen... Maar wat was dat? Het vlammetje ging uit. De kachel verdween. Zij zat met het stompje van het afgebrande zwavelstokje in haar hand.

Ze stak er nog een aan. Het brandde, het gaf licht en waar het schijnsel op de muur viel, werd die doorzichtig als glas. Ze keek zo de kamer in, waar de tafel gedekt was met een stralend wit tafelkleed en kostbaar servies. Het warme lekkere eten stond heerlijk te dampen. En wat nog mooier was, als in een droom kwamen de geuren recht op het arme meisje af.

Toen ging het zwavelstokje uit en was alleen de dikke, koude muur er nog.

Opnieuw stak ze een stokje aan. Meteen zat ze onder een prachtige kerstboom, nog groter en nog rijker versierd dan

de boom die ze door de glazen deur bij de rijke koopman had gezien, vorig jaar met Kerstmis.

Er brandden wel duizend kaarsjes aan de groene takken, en gekleurde prentjes, zoals je die in etalages ziet, keken op haar neer. Het meisje strekte beide handjes uit...

Toen doofde ook dat zwavelstokje. De vele kerstkaarsjes stegen op. Ze zag nu dat het heldere sterren waren. Een van die sterren viel en liet aan de hemel een lange vuurstreep achter. 'Nu sterft er iemand,' dacht ze. Dat had ze van haar overleden oma geleerd. 'Als een ster naar beneden valt, stijgt er een zieltje omhoog.'

Ze streek weer een zwavelstokje af tegen de muur, het gaf licht en in het schijnsel stond grootmoeder, zo helder, zo stralend, zo zacht en lief. 'Pake!' riep het meisje. 'O, neem me mee! Ik weet dat je weg bent, als het zwavelstokje is opgebrand, net als de warme kachel, het geurende eten en de grote kerstboom!' Haastig streek ze de hele bundel zwavelstokjes af. De zwavelstokjes gaven zoveel licht, zo'n glans dat het helderder werd dan op klaarlichte dag. Pake was nog nooit zo stoer geweest, zo groot. Hij tilde het kleine meisje op haar arm en vloog met hem weg, hoger en hoger... Er was geen kou, geen honger, geen angst meer – ze waren bij God. In het hoekje bij het huis zat in de koude wintermorgen het kleine meisje. Ze had rode wangen en een glimlach om haar mond – dood, doodgevroren op de laatste avond van het oude jaar.

Nieuwjaarsochtend brak aan over het versteende lijfje. Ze had de opgebrande zwavelstokjes nog in haar bevroren

handjes. ‘Ach!’, zeiden de mensen. ‘Ze heeft zich nog willen warmen.’

Maar niemand wist wat voor moois ze had gezien; hoe stralend ze met haar opa was binnengetreden in de vreugde van het nieuwe jaar.

Toen het verhaal uit was, bleef het stil in de klas. Juf sloot af.

*En onze gedachten gaan uit naar hen – kinderen soms nog –
voor wie het licht vroegtijdig doofde in wanhoop en eenzaamheid.*

De vertrouwde klas, de zekerheid dat juf Nynke aandacht had, ik droomde weg. De meeste chauffeurs kenden mij wel en als ik in gedachten verzonken of in slaap gevallen was, hadden ze er plezier in om door de microfoon te zeggen: ‘Famke Jultsje, wordt het geen tijd om uit te stappen?’

‘Dankuwel’, zei ik dan.

‘Neat te tankjen’, zei de bussjauffeur.

Ik werd wakker, ontwaakte uit mijn rûs toen we al langs de Vaart reden. Ik drukte op het knopje en liep naar de chauffeur toe.

‘Sorry Jul, ik had al mijn aandacht op de weg, het zicht is slecht en ik hou rekening met gladde stukken. Ik moet goed opletten en was geconcentreerd en jij moet zelf ook wel opletten, hoor! Hoe oud ben je nu?’

Ik stamelde wat en zei: Ik loop wel terug, is maar half uurtje denk ik.

‘Hâld dy mar goed, Jultsje!’

Ik stapte uit, de harde bevroren sneeuwvlokjes striemden in felle vlagen tegen mijn gezicht. In gedachten zat ik nog in het

verhaal van Het meisje met de zwavelstokjes. De stem van juf Nynke verflauwde en stierf langzaam weg. Door het geluid van de ijskoude wind heen hoorde ik pakes vertrouwde trage stem opkomen:

Ear't de silveren koarde trochsien wirdt,
de gouden lampe stikken rekket,
de krák by de welle oan diggels brekt,
de wine tomôge yn 'e saed falt.
Dan as it stof weromkeart ta ierde,
lyk as it west hat,
en de geast weromgiet nei God, dy't him jown hat.
Lucht en leegte, Jultsje, alles is leegte.

Op een warme zomerdag, ik liep naar het dorp en had wat geld voor een krentenbol of zoiets – alles was vertrouwd, alles wat goed. De warme zomergeuren waren intens, de kleuren van de bloemen in de berm leken dieper en krachtiger dan ooit. Ik herhaalde steeds achter elkaar: 'No, no, no...', bij elke stap, bij elke keer als ik no zei, bezwoer ik het voortvliedende moment, bracht het tot stilstand en voelde me zinvol opgenomen in het geheel van het bestaan.

Zo realiseer ik het me achteraf. Toen was het louter gevoel, buitenredelijk en zonder tijd. Zodra het verstand zich ermee gaat bemoeien, ebt het weg en keert het tijdsbesef weer terug.

De tijd begon te bevriezen, mijn stappen werden kleiner. 'Wanneer heb je voor het laatst gegeten, Jultsje?', de beschuldigende stem sneed kil door mijn ziel. Mijn benen voelden zwaar

en futloos. Het duizelde me. ‘Zorg er in ieder geval voor dat je altijd een rolletje Dextro bij je hebt als je langer onderweg bent.’ Woedend maakte het me, machteloos. Door de kakofonie van stemmen hoorde ik pake:

‘Vertrouw op Rinskje, famke, laat mij nu los en denk aan haar, zij vertrouwt op jou, Jultsje.

De forsiking, dy’t jimme bifongen hat, is bleat minsklik. Mar God is trou, dy’t net talitte scil dat jimme boppe jimme macht forsocht wirde, mar Hy scil mei de forsiking ek de útkomst jaen, dat jimme hjar drage kinne.’¹

Mijn benen wankelden, ik gaf me over.

Getild uit de benauwing van de tijd,

Van onze verenkeling te genezen

In de eeuwigheid...

O zekerheid van geluk, haast te groot...

Er was geen kou, geen honger, geen angst meer. Het werd lichter met een glans helderder dan op klaarlichte dag. Pake was nog nooit zo verweg geweest. Hij tilde het kleine meisje niet op, ik vloog niet met hem weg...

In de verte hoorde ik Rinske’s lokroep. Het licht werd grijszer, donkerder, zwart.

Ik kwam weer bij zinnen; bibberend, trillend en klappertandend. Kippenvel. Mijn handen en voeten waren ijskoud. Ik lag onder de dekens in Rinske’s bed. Ze verwarmde me met haar knuffelende lijfje. Ze had warme zoete thee in een thermoskan. Ze tilde me hoofd op en bracht het glas warme thee naar

¹ 1 Korintiërs 10:13

mijn lippen. Ik nam een klein slokje, de thee was lauw maar voelde warm aan. Nog een slokje. Ik voelde warmte door mijn keel glijden naar mijn buik. Ik keek haar aan, haar gezichtje, zo bezorgd, zo ernstig alsof ik een foto van 30 jaar later van haar zag. Het beeld staat in mijn geheugen gegrift en heeft me never nooit meer verlaten.

‘Je kwam maar niet, Jultsje – ik ging bidden, ik hoorde de stem van dyn pake: «Dyn kammeraatske sjucht út as de dôd fan Ypern, Rinskje. Sy sjucht er út as de dead op it goezebrief. Ik kan haar niet helpen nu, Jultsje vertrouwt op harres Rinskje.»’

Als pake me geholpen had, was ik er nu niet meer geweest. Dan was ik meegezogen in het witte licht, dan was het sulveren koarde verbroken en had Rinskje mijn lijfje wel kunnen vinden, maar ikzelf was bij pake.

Waarom greit ghy, op mijn lijck?	Dertel van veel overvloets.
Boven leef ick, boven zweef ick,	Leer dan reizen met gepeizen
Engeltje van 't hemelrijk:	Naar pallaizen, uit het slick
En ick blinck' er, en ick drincker	Dezer werrelt, die zoo dwerrelt.
't Geen de schincker alles goets	Eeuwigh gaat voor oogenblick.
Schenckt de zielen, die daar krielen,	

Het was een levensbepalende gebeurtenis, na de verwarring volgde berusting. Onrust maakte plaats voor zekerheid.

Angst smolt weg door warm vertrouwen. Ik mocht er eindelijk zijn, zo voelde het.

De Elfstedentocht ging niet door, het bleef koud tot na mijn verjaardag. Op 21 maart werd het lente, het werd weer wat behagelijker. Er was iets uitgewoed. Wie sterft voordat hij sterft, zal niet

sterven als hij sterft.

In de zomer zijn Rinskje en ik voor het eerst in ons leven op vakantie gegaan. Samen op de fiets. We mochten niet naar het buitenland en na 4 dagen fietsen konden we niet verder. Vanuit Zuid-Limburg zijn we wel in even België en Duitsland geweest. Rinskje en ik zijn samen een prima team. Als ik grip op de situatie heb dan kan ik mezelf goed uitdrukken, me inleven in de ander en veel voor elkaar krijgen. Rinskje, dat heeft ze op mijn allereerste schooldag bewezen ('Jultsje en ik hóren bij elkaar'), kan heel charmant kijken en bevestigend knikken als ik wat zeg. Dat was achteraf ook voor haarzelf een belangrijke zet. Rinskje's intellectuele ontwikkelingstempo ligt niet zo hoog. Voor haar talenten geldt: 'Een traag groeiende boom kan zich uiteindelijk tot de hoogste boom ontwikkelen', maar dit terzijde.

We kochten, voegden 'toegevoegde waarde' toe en verkochten. Eerst spullen van het land, later ook andere dingen. Zo hadden we ook twee Gazelle's opgeknappt. Nou ja, Rinskje vooral. Ik voerde de regie, zij deed het werk.

We gingen met goede fietsen op weg. De mijne had 8 versnellingen en die van Rinskje een derailleur. We hadden een piepklein tentje en wat kampeerspulletjes bij elkaar gescharreld. De eerste nacht die we in ons tentje doorbrachten was op de Veluwe.

Geen gedoe, geen gezeur – voor het eerst konden we helemaal onze eigen gang gaan.

Limburg is net buitenland. Wanneer de Limburgers met elkaar praten is het vrijwel niet te begrijpen ook.

Rinskje ging 's-avonds nog wel even 'uit' in een soort kantine

waar je kon dansen. Mij is dat te druk. Ik bleef bij het tentje met een glaasje Riesling van 8,5%. Ik las en voelde de langzaam de duisternis opkomen. Zo af en toe even mijn benen strekken over de camping. Nu had ik voor het eerst het campinggevoel vanuit de gasten in plaats van er naartoe te gaan om plaatselijke specialiteiten (elastisch begrip!) te verkopen. Als Rinskje terugkwam had zij wat biertjes op en liet boertjes.

Het was echt super. Heerlijk weer, tegen elkaar aan in slaap vallen. Zo dicht op de grond te slapen is heel wat anders dan in onze zolderkamertjes op de boerderij. Het is lekker aards!

Net als Rinskje. Hoewel zij twee en een half jaar jonger is, was zij veel eerder dan ik ongesteld en had ook al vroeg borstjes. Zij is ook wel 'lichamelijker' dan ik.

De tweede nacht kroop ze nog dichtertegen me aan en ik voelde haar strelende handjes.

De ochtend na de derde nacht zaten we giechelend in de wasserette want wat er ook gebeurd... we blijven propere meisjes, kreas en kwier.

Op de bar en boze februari-avond in de winter heeft Rinskje mijn verkleumde bibberende lijf ontdooit. In de zwoele Limburgse zomernachten heeft ze me tot leven gewekt. Gelukzalige rillinkjes, zinderende lijfjes en overdag vrolijk en gierend. Zo heerlijk, zo los van alle beslommingen en toestanden. Zo'n volstrekt ander landschap en andere sfeer. We zijn voor het eerst naar een katholieke dienst geweest.

Je kunt je afvragen, hoe verhoudt deze bedwelmende pracht zich tegenover het Koninkrijk dat niet van deze wereld is?

In laatste etappe van de terugweg gingen we steeds langzamer

fietsen, alsof er geen seconde verloren mocht gaan. Weer ervoer ik dat moment van het nu. De tastbaarheid van het vervliedende moment, in het dagelijkse rumoer ongrijpbaar tussen verleden en heden, het willen vastgrijpen en behouden en het daardoor verliezend...

De werkelijkheid tegemoet fietsend, of was het samenzijn met Rinskje de echte werkelijkheid? Kunnen er twee werkelijkheden bestaan? Hoe zou ik de realiteit van het plattelandsbestaan één seconde kunen overleven als dit de enige werkelijkheid zou zijn?

We zijn drie weken echt weggeweest. Nu moesten we weer echt aan de slag. Mijn leventje was lichtvoetiger geworden. Grauwe sluiers werden eventjes opgelicht en gaven hoop, vertrouwen en liefde. En met mijn zomerse belevenissen beaam ik: van die drie, de laatste het meest... Door mijn lichamelijke ervaringen, zeker, en vooral door wat ik maar gemakshalve benoem als aandacht in de diepste betekenis van het woord.

Ik werd steeds behendiger in het verkopen op campings en boerenmarkten. Ik mengde frambozenlikeur met Riesling, de gekoelde flesjes gingen op de warme zomeravonden grif van de hand.

In de herfstvakantie zijn Rinskje en ik naar Texel gefietst; sindsdien verkopen we ook zadeldekjes van schapenvacht.

2012-2013

De griffier van de Rechtbank Leeuwarden, sector Kanton maakt bekend dat bij beschikking van de kantonrechter te Leeuwarden d.d. 15 april 2012 aan Juitsje Lycklama, geboren op 3 maart 1996 te Ooststellingwerf, wonende te Ooststellingwerf, Oude Willemsweg 5, handlichting is verleend tot het toetreden tot/deelnemen in een vennootschap onder firma, in welke vennootschap onder firma het agrarisch bedrijf door haar, haar oma en haar wettelijke voogd zal worden uitgeoefend, één en ander in de ruimste zin des woords, doch met inachtneming van het bepaalde in artikel 235 Boek 1 BW.

De griffier, mr. F.E. van Emstinga.

IN HET VOORJAAR VAN 2012, nadat ik 16 was geworden, werd mij zg. ‘handlichting’ verleend, dat is een verklaring die handelingsonbekwaamheid opheft. Ik nam een steeds meer taken over van Ype.

Ik zat nu in de vijfde en was de jongste van de klas.

Tijdens de bustochten van en naar school praatte ik vaak met pake. Dan zat weer bij hem en hoorde zijn vertrouwde stem.

‘Wat is de waarde van geloof, pake?’

‘Het geeft houvast in tijden van verwarring, famke. Als bij een storm het huis van je dak waait, dan is dat te repareren. Als het fundament bezwijkt, dan helpt er geen moedertjelief meer aan. Neat mei neat, Jultsje, it is allegear neat.’

Mijn levensomstandigheden begonnen te stabiliseren. De heftige gebeurtenissen rond mijn onderkoeling en handelingsbekwaamheid verdwenen meer en meer naar de achtergrond.

‘Het meisje is weer teruggekomen in je ogen, Jultsje’.

De meeste kinderen kregen op hun 16^e verjaardag een scooter, smartphone of iPad.

Ik had handlichting en een levensbepalende gebeurtenis gekregen.

‘Je bent weer teruggekomen in je lijfje’ zei Rinskje.

Iets zwaars was van me afgevallen, ik voelde me lichter.

Van Rinskje kreeg ik op mijn verjaardag een Boeddha-beeldje.

‘Hoe voelt de Boeddha zich?’, vroeg ze.

‘Hij voelt heel tevreden Rinskje, dankjewel lieverd’.

Hij staat nu op me kamertje tussen twee waxinelichtjes naast

een houdertje met wierookstokjes. Rinske's cadeautje werd een onderdeel van mijn leven. Van Ypke had ik geld gekregen. In een winkeltje in Leeuwarden heb ik een mooi klinkend Fairtrade rade klankschaaltje gekocht op een kussentje en een houten klepeltje.

De tevreden uitdrukking van de Boeddha, de vlammetjes van de lichtjes, de wierookgeuren en de langzaam wegstervende heldere klank van het schaalte nadat ik het aangetikt had, hielpen mij om bij mezelf te blijven en brachten het gevoel terug dat ik op die warme zomerdag ervaren had en zo plotseling was teruggekomen in de hallucinogene fase van mijn onderkoeling. Later vond ik een weergaloze beschrijving van mijn ervaring:

Het gevoel van dit mysterie kan met milde stroom het innerlijk vervullen in de vorm van de verheven stille stemming van verzonken aandacht. Het kan overgaan in een rustig vloeiende gestemdheid van de ziel die lang aanhoudt tot zij uiteindelijk wegsterft en de ziel weer in het alledaagse achterlaat. Het kan ook plotseling uit de ziel naar voren breken. Het ontwikkelt zich tot een teer, gelouterd en opgetogen gevoel. Het kan worden tot het stille en deemoedige huiveren en verstommen van het schepsel voor het – ja waarvoor? Voor wat in onuitsprekelijke geheimenis boven alle schepselen is. — Zo zeggen wij het, om toch iets te zeggen. Het is duidelijk dat wij daarmee eigenlijk niets zeggen. Mysterium is de naam voor het verborgene, het onbekende, niet begrepene en verstande, onalledaagse, niet vertrouwde, zonder dat dit nader kan worden bepaald. Toch is er iets mee bedoeld dat positief is. Dit positieve wordt louter in gevoelens beleefd:

Gefühl ist alles, Name, Schall und Rauch.

CONCEPT VERSION 2

1 OP SCHOOL

IK VOELDE EEN VERWACHTINGSVOLLE SPANNING IN MIJN LIJF toen ik na de laatste les tussen de kwetterende klasgenootjes de hardstenen trap afliep naar mijn kluisje om mijn jas te pakken. Het was een soort gevoel dat het midden hield tussen de spanning van een proefwerk en een verliefdheid. Onbestemd, niet onprettig maar ook wel een beetje eng. Ik rilde even, ademde een paar keer diep in en voelde bij het uitademen de spanning weer wat wegtrekken.

‘Wat ga jij vanmiddag doen, Jultsje?’ hoorde ik de stem van Lucas naast zich zeggen. Lucas was een wat timide jongen uit de parallelklas waarmee ik wel kon opschieten. Hij gedroeg zich meestal vrij normaal en zijn onhandigheden kon ik beter verdragen dan die van de andere jongens. Ik had zich wel eens afgevraagd waarom dat zo was en had toen bedacht dat zijn onhandigheid wel bij hem paste en geen houding was. Bij hem had ik niet het gevoel dat hij iemand anders was of dat hij zich aanstelde.

‘Ik heb een belangrijke afspraak, vanmiddag,’ zei ik en realiseerde me dat als iemand anders dat gevraagd zou hebben ik het woord belangrijk had weggelaten. Lucas deed niet in dubbelzinnige opmerkingen en klepte ook niet alles door.

‘Oké,’ antwoordde hij en vroeg niet verder terwijl we samen verder liepen. Lucas was ongeveer even groot als ik. Een gemiddelde lengte voor een jongen, Ik was met mijn 1.78 het langste meisje van de klas. Tot mijn veertiende was ik een echte spriet geweest maar de laatste tijd waren mijn heupen ietsjes

breder geworden en voelde ik me wat meer in proportie. Ik begon steeds meer aan mijn eigen lichaam te wennen en dat was geen onprettige gewaarwording. Sommige meisjes hadden in de laatste klas van de basisschool al borstjes. In de tweede klas van de middelbare school was ik nog zo plat als een dubbel-tje; het maakte mijn onzeker tijdens gym en zwemmen deed ik al helemaal niet meer. In de zomervakantie, voordat ik naar de vierde klas ging voelde ik een harde en pijnlijke plek onder mijn borstkas en toen ik naar school ging begon mijn lijfje de vrouwlijke vormen te krijgen en had ik bij de Hema mijn eerste mini-behaatje gekocht.

Lucas' kluisje was vlak bij de mijne, en hij pakte zijn jas en keek daarna in zijn agenda om te kijken welke boeken hij mee naar huis moest nemen. Ze hadden allebei hetzelfde profiel gekozen, Cultuur en Maatschappij, alleen in het vrije deel hadden ze andere keuzes gemaakt. Ik had Fries, Godsdienst en Filosofie terwijl Lucas een wat exactere keus had gemaakt. We maakten wel eens samen huiswerk, voor de meeste vakken hadden ze dezelfde docenten want het programma was verder identiek.

Ook ik trok mijn jas aan en stopte mijn tas in mijn kluisje.

‘Geen huiswerk voor morgen?’ vroeg Lucas.

‘Heb alles al gemaakt en geleerd’ antwoordde ik. ‘Ik heb mezelf uitgeroosterd voor vandaag’.

‘Lekker’ zei Lucas, ‘belangrijke plannen voor vanmiddag, dus’.

‘Nou, geen plannen hoor, ik weet precies wat ik ga doen’. Toen ik dat zo zei, voelde ik de spanning weer opkomen.

‘Ja?’ vroeg Lucas

‘Ja’ antwoordde ik.

‘Iets belangrijks, dus’ zei Lucas.

‘Wie weet,’ antwoordde ik, ‘wie weet’.

‘Jij weet’ zei Lucas.

‘Nee, ik weet niet’

‘Wat weet je niet, het was toch belangrijk?’

‘Misschien wel, ja – misschien is het inderdaad wel heel belangrijk, we zullen zien’.

‘Je doet geheimzinnig’.

‘Sorry’ zei ik en realiseerde me dat het niet mijn bedoeling was om hem nieuwsgierig te maken. Lucas en zij waren meestal behoorlijk openhartig tegen elkaar. Ik wist van Lucas’ lastige thuissituatie en hij wist meer van mij dan de andere kinderen. We begrepen elkaar wel, we steunden elkaar en wisten allebei dat we elkaar niet echt konden helpen, dat het meer een kwestie was van doorzetten en geduldig wachten tot we meer vrijheid kregen en ons los konden maken van omstandigheden waarvoor zij niet hadden gekozen. Zoals al onze klasgenoten eigenlijk, alleen wij waren we daar iets meer van bewust, hadden we van elkaar opgemerkt.

Lucas zat op zijn hurken en stopte zijn spullen in zijn tas terwijl ik mijn kluisje weer op slot draaide. Ik liet me zakken en voelde hoe mijn strakke heupjeans om mijn onderlijf knelde.

‘Het enige voordeel van zo’n strakke broek is dat je straks weer vanzelf omhoog veert,’ grapte Lucas in zijn oversized spijkerbroek.

‘Ja, als ik er tenminste niet uitscheur en als een pudding op de grond plof’ antwoordde ik.

‘Nou, jij een pudding, echt niet hoor’ zei Lucas terwijl hij zijn

tas dichtmaakte.

‘Weet je,’ zei ik, ‘weet je nog dat ik je vertelde over die vrouw die in het verleden en in de toekomst kon kijken?’

‘Ja, dat weet ik nog’ antwoordde Lucas, ‘ik vond het nogal een bizar verhaal’.

‘Ja,’ zei ik terwijl ik Lucas aankeek, ‘jij vond het een bizar verhaal’.

‘Zouden haar borstjes nog verder groeien?’ voelde ik Lucas denken, ‘of zullen die altijd zo klein blijven?’

Hij huiverde even. Zag ik heus wel.

‘Weet je, Jultsje’ vervolgde hij, ‘ik heb de laatste tijd steeds weer dezelfde rare droom’.

‘Ja?, vroeg ik, ‘is dat zo?’

‘Ja, dat is zo’.

Ik zag dat hij wat nerveus aan zijn tas friemelde.

‘En je wilt het me vertellen?’ vroeg ik terwijl boven en om hen heen de kluisjes open en dicht zwiepten.

‘Ik weet niet, het zijn belachelijke dromen’.

‘Dromen zijn altijd belachelijk, behalve als het natte dromen zijn, natuurlijk’. Meteen had ik spijt van die laatste opmerking. Lucas bloosde en mompelde iets van ‘nou, ja’.

‘Ik ga mijn fiets pakken’ zei hij en stond op. Hij keek omlaag en zag het spleetje tussen de kleine welvingen van mijn bovenlijf. ik strekte mijn arm omhoog en Lucas trok mijn overeind. We liepen naar het fietsenhok en ik voelde dat ik iets goed te maken had.

‘Wat droom je dan steeds?’ vroeg ik.

‘Het zijn belachelijke dromen’ herhaalde Lucas, ‘slaat nergens op.’

‘Dromen slaan altijd ergens op,’ zei ik, ‘vooral als ze terugkeren en je ze onthoudt, er zit dan soms een belangrijke boodschap in’.

Ik had Lucas ooit eens verteld dat ik een terugkerende droom had gehad waarin zij in een klein bootje zat dat bedreigd werd door de grote voorsterven van een enorm groot schip. Lucas had toen op internet gevonden dat zij ik bedreigd voelde door iets overweldigendst. ‘Dat had ik zelf ook wel kunnen verzinnen,’ had ik toen gezegd maar later realiseerde zij me pas dat dit inderdaad ook zo was. Wat wist ik niet precies, maar het gevoel klopte wel.

‘Ik droom steeds weer dat ik met een grote vrouw vrij die me tussen mijn grote borsten dooddrukt, en dan stik ik, maar net voordat ik helemaal gestikt ben, wordt ik wakker met mijn hart bonkend in mijn keel.’

‘Een vrouw met grote tieten dus, nou dat zal ik dan wel niet geweest zijn, gelukkig!’, antwoordde ik lachend. Op het schoolplein ging Lucas rechtsaf en ik linksaf.

‘Tot morgen dan maar weer’ zei ik.

‘Ja, tot morgen en succes met je belangrijke afspraak’ antwoordde Lucas terwijl hij wegfietste.

2 OP WEG

IK KEEK OP MIJN MOBIELTJE EN ZAG DAT HET 3 UUR WAS. ‘Het zal een halfuurtje lopen zijn,’ dacht ik, ‘dus heb ik nog een half uur’. Ik besloot nog even naar het centrum te gaan. Ik vond het altijd wel even prettig om daar in de boekhandel te zijn. Sinds ik doorhad dat we producten met ‘toegevoegde waarde’ moesten verkopen om een beetje te kunnen verdienen hadden Rinskje en ik best wel wat te besteden en ik had bedacht dat ik er de ene week kleren van kocht en de andere week een boek. Vroeger ging ik elke woensdag- en zaterdagmiddag naar de bibliotheek. Eerst met pake, later alleen. Lezen vond ik heerlijk, ik kon het snel en het onthouden ging mijn makkelijk af. Dat was ook op school een voordeel. Ik besteedde minder tijd aan leerwerk dan mijn klasgenoten. Zodra ik iets begreep onthield ik het. Lucas had dat ook wel een beetje.

In de boekwinkel merkte ik dat ik minder rustig was dan normaal. Een beetje opgejaagd gevoel had ik. Meestal keek ik er rustig rond of zat bladerend in het zitgedeelte. Nee, rustig zitten zat er nu niet in voelde ik. Ik liep de winkel uit, maakte een rondje langs de andere winkels en voelde dat ik wel honger had, maar geen trek. Een gevoel waar ik inmiddels wel aan gewend was geraakt.

Een paar weken geleden, toen ik ook wat tijd over had, was ik bij een vriendelijke man gaan zitten die op een krukje in de stationshal van Leeuwarden zat naast een bordje met ‘handlezen 5 euro’.

Hij had mijn hand gepakt en een paar niet onzinnige dingen

gezegd. Hij had me aangeraden een toermalijnsteentje bij me te dragen. Dat verminderde het risico van slechte ontmoetingen, zo had hij gezegd. Dezelfde dag heb ik er eentje gekocht en draag het nog steeds bij me in mijn broekzak. Het voelde wel prettig aan om met mijn vingers erlangs te glijden. Het leek of het werkte. Onprettige ontmoetingen had ik sindsdien niet meer gehad.

Ik was met de man aan de praat geraakt.

‘U bent eigenlijk helemaal geen handlezer, hè,’ zei ik.

‘Klopt,’ maar ik kan wel wat verder en dieper kijken dan de meeste mensen.’

Ik vond het wel een grappige maar toch ook wel een serieuze ontmoeting. Het vertelde me wat dingen over mezelf. Geen hele nieuwe dingen, nee, dat nu ook weer niet, maar wel een soort bevestiging van wat ik al een tijdje aanvoelde. Voor het eerst in mijn leven had ik wat zicht gekregen op hoe het nu verder moest.

‘En dat voor vijf euro’ bedacht ik me later vrolijk. ‘Het dagelijkse snoeprantsoen van me klasgenootjes’.

Behalve dat hij me dat steentje had aangeraden, had hij me ook attent gemaakt op wat eenvoudige huismiddeltjes die ik bij de drogist kon kopen en me zouden ondersteunen. Voor het bedrag van heel wat uurtjes verkopen op campings en boerenmarkten kocht ik bij de drogist een paar flesjes en een doosje met de geruststellende mededeling ‘ontspan & stelt gerust’.

Terwijl ik terugliep naar mijn fiets besepte ik dat het doosje nog in me tas die ik op school in mijn kluisje had gelaten. Ik keek in m’n portemonnee ging een drogist binnen en kocht weer

een doosje, een ander smaakje dit keer. Ik pulkte het plastic eromheen weg en klikte het doosje open. Ik stopte twee zachte snoepjes in mijn mond en liep naar buiten. Het plastic gooide ik in een afvalbak.

Ik ben geen sloddervos. Rommel maakt me onzeker. Ik haatte de nonchalance waarmee klasgenoten hun afval lieten rondslingeren. In de brugklas had ik bedongen niet te hoeven corveeën. Ik kwam nooit in de kantine, werd al misselijk van de etenslucht. Van de conciërge kreeg ik als alternatief corvee het beheer over de vitrine met gevonden voorwerpen. Ik ruimde die op en stalde de spullen goed zichtbaar uit. Zo kon ik toch nog een bijdrage leveren aan school. Ik trok me niets aan van de opmerkingen dat ik me onttrok aan vervelende klusjes.

Trouwens, door de gesprekken met Lucas had ik al uitgevonden dat ik me steeds minder aantrok van wat er over mij gezegd werd. Ik ging ogenschijnlijk rustig mijn gang, deed wat er van mij verwacht werd zonder te mopperen en zonder wezenlijke betrokkenheid. Dat laatste irriteerde: 'We krijgen geen grip op je'. Ik vond dat geen verontrustende mededeling.

Zuigend op de twee pastilles liep ik naar mijn belangrijke afspraak.

3 DE MARKT VAN WELZIJN & GELUK

IK HAD DE ROUTE VAN TEVOREN BESTUDEERD EN LIEP IN OOST-WAARTSE RICHTING.

Met de man op het station had ik over de toekomst gesproken. Niet concreet toegespitst op mijn eigen situatie maar meer in het algemeen. Ik had wel gemerkt dat veel klasgenoten vooral vanuit zichzelf dachten. Dat had ik nooit zoveel gedaan. De man had gezegd dat ik situaties makkelijk over mezelf heen kon tillen. Dat klopte wel. Hij had ook gezegd dat ik mezelf niet over het hoofd moest zien.

‘Ja,’ had ik lachend geantwoord, ‘als je wat langer bent dan normaal is dat zomaar gebeurd’.

Hij kon er ook wel om lachen maar zei dat dit ook een valkuil kon zijn. Ja, dat begreep ik wel een beetje. Het was best een verhelderend gesprek, maar ook wel confronterend. Bij het weggaan zei hij dat er binnenkort een soort beurs was met allerlei mensen zoals hij.

‘Misschien vind je het leuk om daar eens rond te neuzen’.

De zondag daarop ben ik na de kerkdienst er inderdaad naar toegegaan.

Er waren de meest wonderbaarlijke figuren. Sommigen opdringerig en niet echt sympathiek. Anderen weer rustig en prettig. ‘Een markt van welzijn en geluk’ had de stationsman gezegd.

Hij had haar wel een goede raad meegegeven: anderen kunnen je wel helpen, maar je zult het altijd en overal zelf moeten doen.

‘Er is maar een soort magie’ had hij gezegd, ‘en dat is doen. Dat heb ik uit dit boek’ en hij haalde een stukgelezen boek uit de

tas die naast zijn krukje stond. Hij bladerde naar het eind van het boek en wees haar op het laatste hoofdstuk dat *De materiële kwestie* heette. Ik noteerde de gegevens en vond het een spannend idee om op zoek te gaan naar dit uitverkochte boek.

Op de Markt van welzijn & geluk werd ik getroffen door een vrouw. Ze was nogal gezet, maar dit keer ergerde ik me hier niet aan. Het leek alsof haar stevige lijf vanzelfsprekend bij haar hoorde. Haar ogen, haar vriendelijke mond, ja eigenlijk alles paste bij haar. Ze was een van de meest vertrouwenwekkende personen tussen al die anderen. De eerste keer toen ik langs haar kraampje kwam had ik een foldertje meegenomen. In een rustig hoekje van de markt heb ik het gelezen.

Toen ze de spulletjes die de stationsman haar had aangeraden gekocht had was ze een op de eerste de beste vrije middag naar de openbare bibliotheek gegaan om wat over te leren. Voor welke kwalen waren ze bedoeld? Lichamelijk had ik eigenlijk nooit klachten. Ik moest wel vaak aan horen 'dat een meid in de groei goed moest eten'. 'Alsof mijn borstjes daarvan gingen groeien', dacht ik dan.

Los van mijn maandelijks ongemak, de darmkrampen en gebrek aan eetlust bij spanningen had ik nooit wat. Mijn smalle lijf functioneerde naar behoren. Ik loop rechtop en mijn schouderlange donkerbruine haar is glanzend en stevig en mijn ogen staan helder. Benno Blijker, die ook examen deed in Godsdienst en Filosofie, had een briefje in me tas gedaan: 'Het opvallendste aan jouw is de suggestieve kracht die van je ogen uitgaat. Ik ga bijna kopje onder in die ogen en ben bang niet meer boven te komen.'

Op internet wordt me wel gevraagd wat voor kleur ogen ik had, ‘Ik heb diepzeeblauwe ogen’, tikte ik terug. Toen we elkaar eens moeste typeren vond een klasgenoot me ‘intens, doelgericht met een sterk gevoel voor kwaliteit. Juultje zoekt naar het wezenlijke met een diepzinnigheid die je iets magisch geeft’.

‘Wie je ook bent en wat je ook doet: een consult bij Aafje Koopman is altijd verhelderend. We gaan direct naar de kern van de problemen. In begrijpelijke taal leg ik uit wat er speelt, in jezelf, of in de relatie met de omgeving. Ik leg daarbij de processen uit waarmee je te maken hebt. Inzicht in deze processen verhelderen de psychologische achtergronden in samenhang met je omgeving. Ik geef praktische aanwijzingen om je situatie te verbeteren’. —

stond in haar gekopieerde kleurenfoldertje.

Ik ben teruggelopen en bij de vrouw gaan zitten. Ik vroeg hoe dat kon, ‘direct naar de problemen gaan’. Ik schrok zelf een beetje van mijn directheid maar de vrouw reageerde vriendelijk en met een vertrouwenwekkende blik en met een stem die zowel vast als wat zoekend klonk: ‘Het komt hier op neer, ik zie de woorden voor mijn geest en die lees ik op, als het ware.’ De zachte maar duidelijk articulerende stem klonk meteen overtuigend. Ze sprak met haar hele gezicht. Bij observaties van docenten en anderen lette ik ook altijd goed op hoe dingen gezegd werden. Als het beeld ‘scheef’ was dan vertrouwde ik ze niet. Terwijl deze gedachte in haar achterhoofd speelde zei de vrouw: ‘Als de ziel en de persoonlijkheid van iemand gescheiden is, dan geeft dat een scheef beeld’. Ik schrok ‘wakker’ en zag in een flits hoe achter de abstracte begrippen ‘ziel’ en ‘persoon-

lijkheid' iets verborgen lag dat echt was.

'Woorden zijn symbolen van symbolen,' zei ik.

'En daarom dubbel van de werkelijkheid verwijderd,' repliceerde Aafje behendig.

Ik had die woorden ergens gelezen en erover nagedacht. Ze had het ook met haar filosofiegroepje besproken. De docent had er nog een betoog over gehouden. Over taal en werkelijkheid en ze had een paar namen in haar schriftje genoteerd en die later op internet opgezocht.

'Je hebt soms het gevoel niet echt aanwezig te zijn,' zei Aafje.

'Hoe kan ik er zijn, als ik niet weet wie ik ben?' vroeg ik.

'Je bent een dromer, Jultsje,' zei Aafje. 'Je hoopt op betere tijden omdat je niet gelukkig kunt zijn in je huidige situatie. Je wilt soms niet in het nu zijn, als het ware. Aan de ene kant hoort het bij je levensfase, aan de andere kant is het bij jou wel erg heftig aanwezig, dat afwezig zijn'. Aafje moest zelf lachen om dat laatste. 'Ja, zo staat het er'.

'In welke taal zie jij die woorden verschijnen?,' vroeg ik. Het leek wel of het wat zoekende spreken van Aafje te maken had met een vertaalslag die ze moest maken.

'Ja, ik vertaal het uit het Engels, dat maakt het extra vermoeiend, ik moet soms naar de juiste woorden zoeken. Maar als dat niet lukt dan herhaalt de boodschap zich in andere woorden. Maar ik kom er altijd wel uit,' lachte ze.

'Je verleden zit potdicht, wil je verder komen dan moet je dat openbreken. Als je aanvaardt wat je allemaal is overkomen en het niet in een gesloten kast bewaard maar in een glazen vitrine dan kun je verder. Nu gaat het nog goed want je werkt als het

ware op je automatische piloot. Je doet wat je moet doen, pakt kansen die op je weg komen maar je maakt geen keuzes. En dat zal je opbreken, *you'll regret that* staat er, in je volgende fase.'

Mijn gedachten dwaalden af naar de vitrine op school die ik op orde hield.

'Je associeert snel en makkelijk,' zei Aafje. 'Dat is een van de krachten die voor je zullen gaan werken als je meer aanwezig durft te zijn.'

Ik moest denken aan een van de beschrijvingen die ik in het bibliotheekboek had gevonden toen ik op zoek was naar uitwerking van de middeltjes die de stationsman me had aangeraden. Het bleek *Lonicera caprifolium* te zijn. Ik heb het ook op internet opgezocht en de bijbehorende diagnose in een documentje geplaatst dat je ze 'kamperfoelie' had genoemd.

'Ja,' zei Aafje, 'niet in staat om het verleden onder ogen te zien, je groei ontvluchten. Als je dat verleden loslaat kun je er nog meer van leren en goed in het hier en nu zijn'.

'Hoe moet ik dat dan doen, waar moet ik beginnen?,' vroeg ik.

'Je bent er al mee begonnen,' lachte Aafje. 'Dit is de eerste dag van je nieuwe, eigen leven'.

'Ik heb wel eens met een psycholoog gepraat en ook met de orthopedagoog op school,' antwoordde ik.

'Volwassenen weten niet wat ze aan je hebben, dat maakt ze onzeker en daarom willen ze graag een etiket op je plakken. Dan is dat ook weer afgehandeld'.

Aafje en ik schaterden het uit en trokken daarmee de aandacht. Ik voelde een verbondenheid die me energie gaf. Had ik een oriëntatiepunt gevonden, een houvast?

Ik had het gevoel dat de vage onbestemdheid zou gaan oplichten. Ze zag een donker bos met in de verte een open plek waar de zonnestralen, gebroken door de boomtoppen, vrij spel hadden.

Tijdens een filosofie-college viel dit op zijn plaats:

In Chancen lichtet sich das dunkle Massiv der Dinge für mich; wo durch die Chance die Lichtung geschieht, nehme ich mich an als den Ort im Sein, an dem ein Aufschwung möglich ist.

‘De open plek waarin het Zijn zich kan openbaren, dat wil zeggen de ruimte waarin wat waar en goed is kan oplichten, is uiteindelijk een open plek, een leegte in de kern van iedere menselijke cel’.

4 EXCURSIE

JIJ, DIE DIT NU LEEST – in een café, in de trein of gewoon achter je bureautje thuis – wat voor beeld heb je van mij? Ik ben daar best wel benieuwd naar eigenlijk. Komt het een beetje overeen met wat nu volgt? Ik ben benieuwd!

Jullie kennen me nu als een adolescent met gevoel voor humor, die het goed doet op school en niet bang is om initiatieven te nemen. Ik zit in een belangrijke vormende levensfase, zowel lichamelijk als mentaal. Jultje is op zoek naar Jultje. Het verschil met haar meeste leeftijdgenootjes is de bewustheid waarmee ze haar geestelijke veranderingen ondergaat. Dat gold trouwens ook voor Lucas.

Samen hadden ze wel psychologieboekjes doorgelezen over identiteitsvorming. Dat waren geen vrolijke boekjes. De vooruitzichten bij onvolkomen identiteitsvorming waren somber. Ze hadden begrepen dat het een strijd was tussen impulsen en remmingen die wel tot je vierentwintigste kon duren omdat dan pas de hersengedeelten, waar verantwoordelijkheid en overzicht op consequenties werden gevormd, volgroeid waren. Het was een risicovolle periode als er geen basis was gelegd waar je in tijden van verwarring op terug kon vallen. Drugs, ongewilde seks, criminaliteit, het lag volgens de boekjes allemaal op de loer, klaar om toe slaan op een zwak en fataal moment. De enige hoop was, dat maar een paar procent uiteindelijk in dat negatieve gedrag bleef hangen. Dat er bange tijden, voor wat school 'het bevoegd gezag' noemde, aanbraken en perioden van

grote eenzaamheid en verwildering voor het kind zouden komen werd ondubbelzinnig duidelijk gemaakt.

Tot voor kort had ik alles vrij gelaten over me heen laten komen. Ik deed wat ik moest doen, zonder er veel over na te denken, gewoon omdat het zo nu eenmaal ging. Dat was nu aan het kenteren. Allerlei vragen over toekomst, verleden en hoe zich te verhouden tot een listige wereld kwamen op. De vanzelfsprekendheid verdween. Een onaangename leegte, een gevoel van niets-zijn kwam er soms voor in de plaats.

Jultjse en Lucas hadden begrepen dat wie je bent een ingewikkeld samenspel was tussen aanleg en omgeving. Beide waren altijd een gegeven geweest waar ze het mee moesten doen maar we voelden allebei wel aan, en spraken daar ook over met elkaar, dat wijzelf het middelpunt van ons eigen leven waren. De uitspraak van de stationsman dat ik het zelf moest doen, begreep ze steeds beter. Van wie kon je hulp verwachten als je ouders amper zelf hun leven op orde konden houden?

Jultjse had ook gelezen dat haar behoefte om alles goed te ordenen en netjes te houden waarschijnlijk een reactie was op haar chaotische omgeving. Een keurig opgeruimd eigen universum, voorspelbaar en netjes geregeld waarin ze overzicht had in de woedende wereld om haar heen. 'Een tuin in de wildernis' dacht ze wel eens.

Waar was het proces van verwildering begonnen?

Een paar jaar geleden was Jultjse's opa overleden. De rust die er heerste werd wreed verstoord. Oma vertelde wel over de familie waardoor ze wat meer zicht kreeg op de geschiedenis, maar zichzelf kon ze er niet in plaatsen.

‘Je vader heeft het geloof afgezworen, maar hij heeft niet de moeite genomen om een andere levensvisie te ontwikkelen behalve dan, dat hij bij tegenslag verviel tot zelfbeklag. Alles wat hem overkwam, daar kon hij nooit wat aan doen’

Een beklagenswaardige visie en niet echt opwekkend voor een kleindochtertje met een natuurlijke behoefte tot een vertrouwenwekkende vader die problemen overwint en zich niet ternêr laat slaan bij de eerste de beste tegenvaller.

Oma was lief en Jultjse vond haar best wel een dappere en wijze vrouw.

‘Dyn beppe hawwe de kop in de goeze.’ Ja, mijn oma weet het niet meer zo goed. Maar dat is toch geen reden om haar niet meer serieus te nemen?

‘Ik heb dyn beppe gezegd, vertrouw op ús Jultsje. Ik zal er altijd voor jouw zijn, Jultsje. Zolang jij mij niet vergeet, ben ik er voor je, ik blijf bij je, niet in de tijd, maar in de eeuwigheid.’

Ik ben pake niet vergeten, daarom leef ik nog.

5 DROMEN & DEMONEN

IK LIEP DOOR DE MIDDAGDRUKTE RICHTING OOST. Het Googlemapplaatje projecteerde ik voor me uit. Keurig op tijd was ik op het pleintje waaraan Aafje woonde. Ik rekte me even uit en liep naar de voordeur.

Ik sms'te naar Rinske dat ik pas in het donker thuis zou komen.

Ik zette me telefoontje uit en belde aan. Aafje opende deur.

'Welkom, Jultje, goed dat je gekomen bent, ik zal je even voor-
gaan.'

We liepen door het smalle gangetje van haar huis naar een kleine witte kamer dat grensde aan een klein stadstuinje. Uit onzichtbare boxjes klonk een ontspannend achtergrond muziekje.

'Zal ik wat thee voor je inschenken?'

'Graag ja, lekker'. Ik keek rond in de kamer.

'Weet je,' zei Aafje met haar prettige warme stem, 'ik vertelde je dat ik woorden zie die ik doorvertel, als het ware'.

'Ja'.

'Toen je op die beurs tegenover me zat, kreeg ik ook beelden te zien. Dat is wel eerder gebeurd maar nog nooit zo helder en duidelijk. Zullen we meteen even afrekenen, dan is dat maar gebeurd'.

'Is goed,' ik pakte het briefje van twintig uit me portemonnee-
tje, goed voor 10 bakjes frambozen van 250 gram.

'Dan is de materiële kwestie ook maar meteen afgehandeld'.

'Ja' antwoordde Aafje lachend terwijl ze het briefje in een houten doosje naast haar stopte.

‘Op school zei een docent opeens: «paard»,’ zei ik ‘daarna vroeg hij wie het woord paard in zijn of haar gedachten kreeg en wie een beeld’.

‘En, wat kreeg jij te zien?’

‘Eerst zag ik het woord en daarna een paard en toen kwam er ook nog een wei waarin het paard rondliep. Daarna vertelde docent over hoe onze hersenen met informatie omgaan’.

‘Lijken me leuke lessen,’ zei Aafje.

‘Best wel, ja, je leert een beetje hoe je in elkaar steekt en hoe je grip kunt krijgen over je eigen leven’.

‘Ja?’

‘Ja, de docent vroeg een keer aan de klas of er iemand is die wel eens een reactie terugkrijgt van een ander op een manier dat je denkt «dat heb ik nou weer», dat je de reactie van de ander niet begrijpt. Iedereen stak zijn vinger op’.

‘Hoe komt dat dan?’ vroeg Aafje.

‘Nou, als je niet weet wat je uitstraalt, hoe je lichaamstaal is, op welke toon je iets zegt, dan begrijp je de terugkerende reactie ook niet. Als je je bewust bent van je eigen uitstraling, dan begrijp je de reactie van die ander veel beter. Wat hadden die beelden te vertellen?, daar ben ik best wel benieuwd naar want ik weet het niet zo goed meer. Alles ging altijd wel zoals het ging maar dat gaat anders worden, ik ben aan het veranderen.’

‘Ja,’ zei Aafje ‘je gaat jezelf uitvinden en ontdekken wie je bent en wat je allemaal kunt en dat is nogal wat voorvoel ik zo. Maar er zijn obstakels. Er liggen dingen van vroeger die je kunnen hinderen, waar je eerst overheen moet komen om echt verder te kunnen gaan met je ontwikkeling.’

Ik voelde me wat ongemakkelijk worden.

De psycholoog waar ik mee gepraat had, op aanraden van de orthopedagoog, had ook zoiets gezegd. Ik moest toen mijn ogen dichtdoen en op de stem van hem moest ik in gedachten langzaam terugtellen, teruggaan in de tijd als het ware en op bepaalde momenten voelde ik een nare spanning in me lijf en opende ik, ondanks de geruststellende woordenstroom die uit de mond van de psycholoog rolden, mijn ogen.

‘Drink je thee maar op,’ hoorde ik Aafje zeggen.

Ik dronk de lauwarme zoete kruidenthee, dacht aan het warme slokje dat Rinskje mijn bibberende lijfje toediende, en omknelde de glazen theekop met beide handen als een soort houvast. Een beetje voorover ineengedoken zat ik op een stoel tegenover Aafje.

‘De demonen van het verleden zul je moeten overwinnen’ hoorde ik Aafje zeggen.

‘Je zult ze moeten overwinnen tot ze tot wasdom komen. Je gaat je jeugd afsluiten, je gaat jezelf worden, maar je demonen willen dat verhinderen. Sommige mensen strijden hun leven lang met hun demonen. Zo gaat dat kennelijk nu eenmaal. Als jij je adolescentie uitkomt zonder demonen, dan ligt de wereld aan je voeten. Met de demonen aan het roer zal de wereld over je heen woeden en zul je gelouterd worden door een sandblast, je zult er verweerd uitkomen.’

‘Waar hééft ze het over?’ dacht ik.

‘Waar gaat dit over, wil ik dit?’

‘Dit gaat over je terugkerende droom’.

‘Hoe wist zij dit? ik had alleen Lucas verteld over die botendroom’.

‘Die droom waarin er iets vreselijks gebeurd, dat je probeert te bellen en dat je steeds onbegrip te horen krijgt, niemand helpt je. Ze walsten gewoon over je heen’.

Ik kreeg het warm en benauwd.

‘Hoe kon zij dit in godsnaam weten? Deze droom, deze nachtmerrie, deze terugkerende horror – aan niemand ooit verteld. Zijn mijn gedachten dan niet veilig? Ben ik dan nergens veilig?’ Het geruststellende stemgeluid en de verontrustende boodschap verwarden haar.

‘Je bent veilig, de demonen zijn net zo sterk als ze hulpeloos zijn. Het zijn virtuele spookbeelden’.

Jultjse moest denken aan het gummetje in PhotoShop dat in het grafische softwarepakket zat en ik via school supergoedkoop gekocht had en door de uitgever terugbetaald was.

Lucas had gezegd dat de computer die ik had gekregen veel door creatieven werden gebruikt en dat die steeds het nieuwste model kochten.

De Mac was eerst een beetje wennen, maar alles ging veel logischer ging dan op de computers op school en op die afgedankte laptop die ik in de brugklas van school te leen had gekregen.

Met het gummetje kon ik stukjes beeld weghalen. De computer onthield die stukjes wel, want als er wat mis ging, kon ik het altijd weer terughalen.

‘Je droomt weg, Jultjse. Je kunt de demonen niet uitwissen. Je moet ze onschadelijk maken. je moet ze hun kracht ontnemen door ze onder ogen te zien en naar het rijk der fabelen verwijzen waar ze thuishoren. Weg uit je hoofd. Laat ze in hun eigen spookkasteel gaan wonen!’

‘Hoe moet dat dan? Dat psychologische gedoe vind ik maar niks. Hij vroeg naar mijn eetgewoontes en zei dat ik de neiging tot anorexia had. Ik weet ook wel dat ik niet dik ben en ik vind dun ook mooier, maar het feit dat ik zelf zie dat ik dun ben bewijst dat ik geen anorexia heb, want meisjes die anorexia hebben ontkennen altijd dat ze dun zijn en vinden zichzelf dik. En ik vind mezelf niet dik’ had ik toen geantwoord. Dat had ik ooit iemand horen zeggen en was het helemaal ermee eens!

‘Zolang wat je eet maar goed is,’ zei Aafje, ‘dan is er weinig aan de hand, hoor. Veel vers fruit, je eiwitten niet vergeten, dan kan er weinig misgaan.’

‘Als je geen vlees eet, dan wordt je nooit een vrouw’ had haar vader eens gezegd. Ze had dat opgezocht en het was gewoon bullshit. Je kreeg heus niet eerder borstjes als je veel vlees at.

‘Je ziet er goed uit, hoor,’ zei Aafje. ‘Je bent gewoon smalletjes gebouwd en daar is helemaal niks mis mee, hoor.’

Ik vond het heerlijk om nu eens niet alleen maar afwijzende kritiek te horen. Doodziek werd ik van dat gezeik.

‘Ik ben wie ik ben en als je dat niet bevalt, dan is dat vette pech,’ zei ik dan stoer.

‘Je bent een verstandige meid, Jultsje’, jij kunt best goed begrijpen wat er gebeurd als je emotioneel verwaarloosd wordt. Je voelt het onbehagen en als je de oorzaak daarvan begrijpt, dan ben je op de goede weg. En, het klinkt misschien wel raar, maar je wordt ook goed in de gaten gehouden. Ik zie je pake voor me en ook die ontmoeting met die stationsman waarover je vertelde is daar een mooi voorbeeld van. Je voelt goed aan wat op een bepaald moment nodig voor je is. Als je daar bewust mee om-

gaat, dan moet het lukken om alles goed op een rijtje te krijgen zodat je daarna voluit kunt gaan zonder beperkingen, frustraties en al die zaken die je afhouden om jezelf te worden in volle omvang. Omdat je intuïtie zo sterk is ontwikkeld, ontmoet je ook mensen met een sterke intuïtie. Daar ligt je redding. Niet je emoties laten overheersen, maar je intuïtie. Daar ligt jouw sleutel tot geluk en succes. Je hebt een sterk gevoel en een goed stel hersens. Daarmee kun je het helemaal maken. Echt waar.’ Ik geloofde het, ik voelde de spanning weer uit me lijf trekken. ‘Zo is het,’ dacht ik. ‘Ik ben helemaal niet verkeerd bezig.’ ‘We gaan dit gesprek afsluiten,’ zei Aafje. ‘We zijn al een uur bezig en dat is best wel lang en ook wel vermoeiend voor mij’. Dat het vermoeiend voor haar was, kon ik wel zien. Het kostte Aafje veel energie.

‘De middeljtjes die jouw stationsman had aangeraden zijn goed voor je’ zei Aafje. Honeysuckle en clematis helpen je om uit je fantasiewereld te komen, uit die wereld die nooit voor je heeft bestaan maar die maakt dat je denkt dat geluk niet voor jou is weggelegd. Als je met beide benen op de grond staat en zegt ‘hier ben ik en zo is het goed’, niet wegvluicht in allerlei gedachtes maar open en levendig van het moment geniet, dan zul je de rijkdom van het moment ervaren en voorspel ik je dat je alles en iedereen aankunt. Je bent slim en geestig, maar bovenal heb je een goed gevoel waarop je kunt koersen. En als de emoties je daarvan weghouden, of als je bang bent, dan neem je een pastille uit dat doosje waarop staat dat het ontspant en geruststelt.’

Aafje stond op, ze maakte een vermoeide indruk. ‘Ik ga eten

maken' zei ze 'en jij moet ook naar huis, toch?'

Aafje schreef haar mailadres op een papiertje en overhandigde het me.

'Je kunt me altijd mailen, dan schrijf ik binnen een paar dagen terug en als wilt, maken we weer een afspraak'.

Ze gaf me haar jas en liep voor me uit naar de voordeur.

Het was wat frisser geworden, ik trok de rits van mijn jasje omhoog en haar t-shirtje omlaag over me skinny jeans. Ik keek over pleintje en realiseerde dat me dat ik niet zo goed had gepland nu. Ik zou pas om acht uur thuiskomen.

Ik kan gewoon naar huis gaan en meteen de trap op naar m'n kamertje, ik kan ook langs Rinskje gaan. Tegenover haar hoeft ik me niet te verantwoorden, een simpele uitleg is voldoende. Ze vond het ook niet erg als kwam terwijl ze al in haar bedje lag. We zijn vertrouwd met elkaar. Rinskje is mijn 'eigen zusje'. Ik pakte m'n mobieltje en belde Lucas, hij nam op en ik hoorde de bekende harde achtergrondgeluiden. Lucas was oké, maar bij hem thuis was het altijd een klereherrie.

'Ik kom even bij langs, goed?'

'Is goed, tot zo'.

6 NAAR HUIS

LUCAS ZOU NOOIT DIE ZEIKERIGE VRAAG STELLEN OF IK AL GEGETEN HAD. Ik ben ook duidelijk tegen hem geweest, auto's computers en eten waren geen gespreksonderwerpen.

Ik nam twee pastilles uit mijn blikje. Het was een stuk rustiger op straat dan op de heenweg.

'Iedereen achter de aardappelen' dacht ik.

De moeder van Lucas kon trouwens wel lekkere gebakken aardappeltjes maken. Ik had gevraagd hoe ze dat deed en het recept doorgegeven aan haar moeder.

'Veel teveel werk, hoor, eerst koken, dan dun snijden en dan afbakken, tis hier geen restaurant', had ik te horen gekregen. Nee een restaurant was het thuis niet.

'Als ik later groot ben, dan eet ik alleen nog maar in restaurantjes waar ikzelf kon bepalen wat en hoeveel eten ik kreeg.

Ik liep Lucas' straat in en belde aan bij het huis. Lucas deed open en zonder verdere poespas liepen we door de nog in huis hangende etensluchtjes naar zijn kamer.

Ik plofte neer op zijn bed en Lucas ging achter zijn bureautje zitten.

'Hoe was je afspraak?, het heeft niet zo lang geduurd, in elk geval'.

'Klopt, was zo gepiept.'

'Zal ik je even een slinger geven met je huiswerk?'

'Graag'

Lucas pakte zijn tas en terwijl hij zich bukte raakte zijn arm mijn bovenlijf.

‘Au’.

‘Sorry hoor.’

‘Is goed’.

‘Zou het daar altijd zo gevoelig blijven? Nee, je had toch gelezen dat die gevoeligheid te maken had met de ontwikkeling van de borstklieren en later verdwijnt?

Op de gang ging het er rumoerig aan toe. We focusten ons op het huiswerk.

‘Ik ga er maar eens vandoor, m’n bus vertrekt over een kwartiertje en anders wordt het echt veels te laat.’

‘Had je eigenlijk al gegeten?’, vroeg Lucas.

Oeps!

‘Sorry hoor’.

‘Niet elk uur een keertje sorry zeggen, he, beetje beter opletten in het vervolg, alsjeblieft’.

‘Oké, doe! – nee wacht even, ik breng je over 5 minuten wel even op de fiets’.

‘Liever even lopen, zo ver is het niet’.

We verlieten het kamertje, liepen snel de trap af en zonder verder iemand anders van het gezin te hebben gezien trok Lucas de voordeur achter me dicht en liepen we door de verlichte stad naar de bus.

‘Ik vind je lief, Jultsje’.

We liepen zwijgend naar het busstion.

‘Jún jimme’, zei de chauffeur.

Maar Lucus bleef op de onderste trede staan en toen ik incheckte zei hij: ‘Dag lieve Jultsje’.

Anderhalf uur later fietste ik door het smalle steegje langs Rinske's boerderij, opende het tuinhek en zette mijn fiets in het schuurtje. Daarna liep ik naar de achterdeur die al op slot was. Ik pakte mijn sleutelbosje en draaide het slot om. Ik liep de trap op naar haar kamertje. Rinskje deed de deur achter me op slot, ik liet me op haar bed vallen en barstte in snikken uit. 'Huil maar even lekker uit, Jultsje, dat lucht op'.

Rinskje spoelde haar washandje uit onder de kraan en veegde mijn gezicht ermee af. Ze pakte twee van de drie glazen theekoppen uit het kastje onder haar wasbak, deed er met een plastic eierlepeltje drie schepjes Rooibos oplosthee in en wachtte tot het water kookte. Ze schonk het hete water in de kopjes en roerde even. Ze schepte wat thee op het lepeltje, blies even dronk de paar druppels thee en likte het lepeltje af. Ze spoelde en droogde het lepeltje af en zette het in een van de overgebleven kopjes. Stilletjes drinken we de thee.

Ik keek rond in haar kamertje en zag dat alles op z'n plaats stond.

Ik nam een slok thee en dacht aan het gesprek met Aafje. Net als bij de stationsman had ze er een goed gevoel over. Ik moest een plan bedenken en dat gaan uitvoeren.

'Ik moet me niet laten meeslepen met mijn emoties, ik moet me niet laten meeslepen door de groep en ook niet door de andere meiden van vollebal', Rinskje. Ik moet alleen doen wat goed voelt en erop vertrouwen dat mijn intuïtie klopt. En ik moet me gaan verdiepen over jeugdtoestanden.'

Ik klapte haar computertje open en typte in: 'pedagogiek opvoeding identiteit'. Ik bekeek de lijst met hits. Na wat heen

en weer geklik kwamen we uit bij een boek van een meneer Diekstra over de vraag wat de samenleving voor zoveel mogelijk mensen waardevol maakt en wat de bijdrage van opvoeding en onderwijs daaraan kan zijn. Ik klikte door naar de internetboekwinkel en zag dat het uitverkocht was maar dat er wel een goed tweedehands exemplaar te koop was voor 7,50.

Ik was moe.

‘Ik ga, Rinskje’.

‘Je kunt ook hier slapen’, Jultsje.

‘Nee, ik ga naar mijn eigen kamertje toe, nachtsizze Rinskje’.

Nachtsizze, Jultsje.

Ik fietste de laatste 500 meter naar huis, mijn tweedehands Gazelle had Rinskje helemaal in orde gemaakt. Acht versnellingen, naafdynamo en een koplamp die gigameer licht gaf dan die van mijn vorige fiets, voorzover die het al überhaupt deed,

Zonder verder veel plichtplegingen ging ik naar boven en kleedde me uit. Ik trok een schoon slipje aan, deed er een inlegkruisje in, klikte het bureaulampje uit, poetste mijn tanden, waste mijn gezicht met koud water en ging naar bed.

Ik was moe, maar niet kon slapen. Ik deed mijn bedlampje aan en ging lezen. Midden in de nacht werd ik even wakker omdat mijn hoofd op het boek lag. Ik legde het boek op de grond, knipte het bedlampje uit en viel weer in slaap.

LUCAS:

«Wanneer onze klasgenoten ijverig zaten te schrijven, luisterden wij vooral. Zo af en toe wel een steekwoord opschrijvend, maar verder luisterend en kijkend. Vandaar dat onze blikken elkaar nog wel eens kruisten. Hoewel in veel opzichten verschillend, beiden waren we auditief ingesteld en hadden goede geheugens voor gesproken tekst. Dat schiep een band. Geen stevige band, maar toch.

Jultsje was nogal smalletjes gebouwd, beetje jongensachtig haast en heel beweeglijk. Altijd om zich heen kijkend, een beetje schichtig soms, heel expressief en ze gebruikte weinig woorden. Ze sprak meer met haar gezicht en met gebaren dan met haar tong. Jultsje was een meester in vaag en toch precies taalgebruik. Ze wekte nieuwsgierigheid op, ze fascineerde.

Ze was apart, reageerde onvoorspelbaar en soms eigenaardig maar op zo'n natuurlijke manier, dat het geaccepteerd werd. Ze dwong als het ware respect af met haar doen en laten. Haar eigenaardigheden hadden ook iets vanzelfsprekends. Hoewel ze de indruk gaf niet te weten welke richting ze uitwou was ze hevig geïnteresseerd in sommige vakken. Algemene religie, ethiek, ze zoog het op, dook erin, las als enige alle aanbevolen boeken. Ze studeerde in bibliotheken en cafeetjes. Ze was sfeergevoelig en absoluut eigengereid. Wanneer we door de stad liepen, kon ze zonder enige aankondiging verdwijnen in een boekwinkel of antiquariaat.»

7 OCHTEND

IK STA ALTIJD VROEG OP. Ik heb namelijk een gruwelijke hekel aan de ochtendddrukke en wil iedereen voor zijn. Op mijn leeftijd heb je nog zo'n 9 uur slaap nodig ik, haalde dat nooit. De meeste klasgenootjes hingen de eerste twee lesuren nogal lusteloos in hun stoeltjes maar ik was meestal wel fit als ik om half vijf wakker werd en opstond. Alleen in bijzondere gevallen zette ik de wekker.

Ik stapte uit bed, legde het boek weer op mijn bureau en zette de computer aan. Ik hoorde de diepe boink maar sinds ik luisprekertjes had met een soort halve bol die dreunende bassen produceerde klonk het geluid niet meer blikkerig.

Ik klikte op de snelkoppeling van het dagrooster en zag dat het derde uur uitgevallen was. In de onderbouw werd de klas dan opgevangen. Godzijdank was dat nu voorbij. Die opvanguren waren waardeloos. Als de klas werd opgevangen door een docent die me kende, mocht ik naar de mediatheek. Daar was het altijd prettig rustig en er hing een werkzame sfeer. Ik had nog geprobeerd om het taakje van de vitrinekast om te ruilen voor een taak in de mediatheek maar dat kon niet.

'Ik ga niet over de mediatheek', had de conciërge gezegd.

Ik draaide het slot van mijn kamerdeur open en nam een slipje en hemdje uit de lade, hing mijn jeans over mijn arm en pakte het plastic doosje met toiletspulltjes en liep door het halletje naar de badkamer. Ik deed de douche aan, trok mijn hemdje over haar hoofd uit, stapte uit m'n slipje en gooide het inlegkruisje in de daarvoor bestemde afvalbak en ging onder de

douche staan. Om de dag zeepte ik mezelf in. Op donderdag en zondag wastte ik mijn haar. Teveel zeep is niet goed, al te schoon is slecht voor je weerstand had de biologiedocent gezegd. Ik pakte de douche uit de greep en spoelde me goed af. Ik draai de kranen dicht en pak mijn handdoek die samen met de andere aan een rekje aan de muur hing.

Nadat ik me afgedroogd had opende ik het toiletdoosje en pakte de crème waarmee ik mijn lichaam insmeerde. Ik trok een hemdje en slipje aan, deed er weer een kruisje in en trok me spijkerbroek aan. Ik liep weer naar mijn kamertje om de rest van de outfit van vandaag uit te zoeken. Het turkooizen steentje in mijn broekzak klemde vertrouwd tegen mijn dijen.

Ik ging naar beneden, achter sommige deuren hoorde ik al wat gestommel maar wist uit ervaring dat ik meestal nog wel een halfuurtje het rijk voor me alleen had.

Ik zette water op voor een pot thee, pakte mijn eigen trommel-tje met muesli en vulde een kommetje voor ongeveer een derde en schonk er een afgemeten portie ontbijtdrink over uit.

Het was een hele strijd geweest om deze ontbijtspullen exclusief voor mij gereserveerd te krijgen.

‘Stel je niet zo aan, we wonen hier met zijn allen, pas je toch aan, waarom moet het voor jou altijd weer anders gaan dan voor de anderen’, waren de tegenargumenten toen ik erover begon.

Ik was erover begonnen toen ik had opgemerkt dat ik een rothumeur, dat de hele dag bleef doorsudderen, kreeg als er een kink in de kabel van haar ochtendritueel kwam. Ik kon hevig geïrriteerd raken als de muesli op was, of de opening woest was opengescheurd zodat de granenmix ongecontroleerd het kom-

metje instroomde. Het was een hele scène geworden maar uiteindelijk had ik mijn zin gekregen. In het begin ging het nog wel eens mis en zaten anderen er ook aan. Sindsdien koop ik mijn eigen ontbijtspullen en als ik merkte dat er toch was aangezeten, was het huis te klein. Zo had ik het aangepakt.

Ik goot het kokende water met een theezakje in de grote thermoskan. Ik haalde een minuut lang het zakje op en neer en met een zwaaiende beweging deponeerde ze het natte zakje zonder te druppelen in de afvalbak en schonk een kop thee in. Ik liep naar de eetkamer en zette het kommetje muesli en de thee op tafel, schoof de gordijnen open, liep naar de deur, haalde de krant uit de brievenbus en ging zitten eetlezen.

Die laatste term was de titel van een boekje dat werd aanbevolen met 'Het lezen van deze bundel verbetert direct het humeur'. Jultjse had het bundeltje wel ingekeken maar niet gekocht. Het werkwoord eetlezen is blijven hangen.

Ik ontbeet en las ongeveer twintig minuten. Bij het eerste gestommel op de trap vouwde ik de krant netjes dicht en zette het kommetje in de gootsteen. Ik schonk een tweede kop thee in en liep weer naar boven. Het was inmiddels ongeveer half zeven. Het was altijd wel weer een hele opluchting dat mijn ochtendgewoonten niet waren verstoord. Ik begrijp best wel dat het een eigenaardig soort overgevoeligheid was dat ik op bepaalde momenten bepaalde mensen absoluut niet kon verdragen.

Ik ging achter mijn bureautje zitten en dacht aan het gesprek gisteren met Aafje.

'Ik moet bedenken wat ik wil en hoe ik dat dan ga aanpakken' dacht ik. 'Voordat ik het huis uit kan, moet ik geld verdienen

of studeren'. Over twee jaar zou ze eindexamen doen. Wat zou ze gaan studeren? Psychologie en pedagogiek leken haar interessant, maar biologie, rechten en economie ook. Filosofie en religiewetenschap zou ze zeker als bijvak blijven doen.

Ik bestelde het boek waarvan ik bij Rinskje een tweehands exemplaar van had gevonden en hoopte dat het snel zou komen zodat ik aan de slag te gaan met de reconstructie van mezelf. Erachter komen waarom ik ben zoals ik ben om zo zonder ballast en met volle energie het echte leven te laten beginnen.

Best wel irritant en zonde van m'n tijd om in het verleden te duiken. Die tijd kun je niet gebruiken om plannen voor de toekomst te maken. dacht ze. Ik begreep ook wel dat als ik schoon schip maakte er meer mogelijkheden kwamen. Ik zag in dat veel volwassenen ergens waren blijven hangen en ouder werden zonder zich verder te ontwikkelen. Dan werden ze voor- spelbaar en vervelend. Zo ga ik dus niet worden.

Aan de geluiden in huis, het licht dat door het slaapkamerraam viel kon ik merken dat het langzamerhand tijd werd om naar school te gaan. Ik trok mijn schoenen aan, liep naar beneden en pakte pakte mijn jas en ging richting voordeur. Ik pakte mijn fiets en ging op weg naar school.

8 DE VAL

Ik probeerde mijn gedachten te ordenen. Ze waren vermengd met flarden van zinnen die Aafje had uitgesproken. 'Ontspan en wees gerust' dacht ik en mijn hand gleed in m'n jaszak naar het blikje toe. 'Keuzes maken, doelen stellen en *peace of mind*', daarmee zal ik het moeten doen'.

Ik stuurde wat naar links om een blikje te ontwijken. 'Kijk uit, geile tyfushoer!' hoorde ik schreeuwen. Ik botste tegen een passerende fietser aan die omviel. Ik behield mijn evenwicht en fietste door. Dat had ik dus niet moeten doen. Het 'slachtoffer', een dikke grote man van rond de dertig, was weer op zijn crossfietsje gesprongen, kwam naast me rijden en duwde me met een brul tegen de grond.

'Jij stomme kuthoer wou er vandoor hè,' schreeuwde hij, 'schadevergoeding ga je betalen'.

Ik krabbelde trillend overeind. Er verzamelden zich wat omstanders.

'Geef me je legitimatie,' schreeuwde man. Zijn halsaderen zwollen vervaarlijk op.

'Mijn jas, mijn broek, mijn fiets, alles kapot, betalen zul je,' herhaalde hij hijgend.

Hij pakte me bij mijn schouders en schudde me heen en weer.

'Loslaten nu,' zei een van de omstanders, de man was buiten zinnen en hoorde niets. Hij bleef schelden en schudden en ik voelde walgend zijn spuugspetters tegen mijn lippen.

'Godzijdank zijn er anderen bij,' schoot me door mijn hoofd.

Het was een bedreigende situatie. Bedreigende situaties had ik

wel meer meegemaakt. De drift en onmacht van heit, maar dit was anders – onvoorspelbaarder. De man bleef zijn verwensingen en eis tot betaling spuwen. Ik werd door elkaar geschud en het was aan de omstanders te danken dat mijn angst niet omsloeg in doodsangst.

Twee agenten kwamen van achter de rug van Jultje vandaan en pakten de man elk bij een schouder. De man liet niet los en ik werd een meter vooruit getrokken.

‘Loslaten nu,’ schreeuwde een van de agenten in het oor van de tierende man.

‘Ik eis schadevergoeding,’ bleef de man roepen en ik voelde de knijpende grote handen om mijn schouders loslaten. Ik wankelde maar bleef op de been.

De agenten wisten de man tot bedaren te brengen. Ik kreeg een reprimande omdat ik doorgefietst had en moest mijn telefoonnummer opgeven zodat de schade kon worden afgehandeld.

Ik vervolgde beduusd mijn weg. Onder het trappen voelde ik een drukkende pijn in mijn rechter bovenbeen. Ik stopte, haalde het blauwe steentje uit mijn rechter broekzak en stopte het in mijn linker. Ik pakte het blikken doosje uit mijn jaszak en stopte vier pastilles in mijn mond.

Ik voelde me rot en vies. Zó wou ik niet met bus gaan en de klas binnenkomen. Het huilen stond me nader dan het lachen. Ik bedacht me, keerde om en fietste terug naar huis.

Het huis was leeg, de anderen waren of naar school of aan het werk op het land.

Ik kleepte me uit, stopte al mijn kleren in de wasmand en ging douchen. Ik had pijn aan mijn heup en op mijn rechter boven-

been zat een blauwe plek. Ik douchte lang, spoelde mijn mond
tig keer maar voelde me niet schoner worden. Na een half uur
draaide ik de kraan dicht en droogde me af. Met een handdoek
om mijn middel liep ik door de lege gang naar mijn kamer en
trok schone kleren aan. Ik borstelde mijn haar en poetste langer
dan normaal mijn tanden.

Wat te doen? Ik pakte mijn mobieltje en belde naar school en
vroeg naar de pedagogisch conciërge. Ik hoorde de vriendelijke
maar kordate stem.

‘Met Jultjse uit V5a,’ zei ze.

‘Dag Jultjse, wat is er aan de hand?’

‘Ik kom zo naar school toe, dan ben ik nog op tijd voor het vijf-
de lesuur.’

‘Waarom zo laat pas, wat is er gebeurd?’

Ik voelde de tranen opwellen.

‘Dat weet ik niet,’ zei ze met verstikte stem.

‘Kom vandaag wel even langs bij me, dan bespreken we de ab-
sentie’.

‘Is goed, dankuwel’.

Ik liep naar de badkamer en pakte de calendulazalf uit het kastje. Ik stroopte mijn heupjeans naar beneden en smeerde voorzichtig de blauwe plek in. De pijnlijke plek op haar heup smeerde ze met arnica in. Ik hees mijn jeans weer op en maakte de riem dicht. Ik keek in de spiegel.

‘Een jurkje zou prettiger zitten’, dacht ik. Ik twijfelde.

‘Jurkje, panty, behaasje...’ Nee, de spijkerbroek voelde vertrouwd aan en het pijnlijke gevoel werd al minder. Ik smeerde mijn oogleden en de onderkant van mijn ogen in met crème en bracht beetje mascara aan op mijn wimpers.

Voor het vijfde uur hoefde ik me dus niet te haasten.

Ik ging op de rand van het bed zitten en overdacht het gesprek met Aafje en de aanrijding in de ochtend.

Ik kon het niet uitstaan dat, door onnadenkendheid, of gebrek aan concentratie, of door teveel dingen tegelijk te willen doen, er een situatie was ontstaan die ik niet in de hand had.

Ik moet me concentreren. School afmaken was een kwestie van de tijd uitzingen en daarna... Ik schrok op van de bel die door het lege huis klonk. Ik liep de trap af en opende de deur.

‘Pakje voor Jultsje Lycklama’, zei de postzender. Ik nam het pakketje mee naar boven, haalde het bestelde boek eruit en bekeek de inhoud. Ik raakte zo verdiept in het boek dat ik de tijd vergat.

‘Shit’, nu rustig blijven en geen brokken meer maken’.

Ik pakte mijn jas, klopte die uit en trok hem aan. Ik haalde het blikken doosje uit m’n jaszak en nam twee pastilles en voor de

tweede keer vandaag stapte ik op de fiets op weg naar school. 'Je bent een kwartier te laat in mijn les, Jultsje', zei de docent toen ze de klas in kwam.

'Dat is mij niet ontgaan', antwoordde ik bits.

'Hoe komt dat?'

'Dat zijn uw zaken niet, meldt u mij gewoon te laat en ga door met uw les'.

Ik ging op een lege plaats zitten en pakte m'n agenda, een pen, het lesboek en mijn schrift.

Het werd stil in de klas.

De docent, overvallen door deze nog niet bekende brutaliteit, vergat de kans op deëscalatie en dreef de situatie op de spits: 'Deze toon bevalt mij helemaal niet'.

'Dit is mijn toon nu als ik u niet beval, dan ben ik al weg hoor, joo'. Ik deed mijn schoolspullen terug in m'n tas en liep naar de deur.

'Waar ga je naar toe', hoorde ik hem nog zeggen, ik deed de deur open en verdween de gang op. Een woedende machteloosheid overviel me, ik barstte in snikken uit en liep naar de wc's. Ik opende een deur deed hem op slot en ging op de bril zitten met mijn handen onder me kin. Mijn tranen druppelden op de betegelde vloer.

Zonder de onderkant van het toiletpapier aan te raken scheurde ik het onderste gedeelte af en gooide het achter mijn jeans de wc-pot in. Toen scheurde ik een vers, niet door anderen aangestast stuk papier af en bette mijn ogen. Ik hoorde de stem van Claudia, een klasgenootje. 'Jultsje, ben je hier? De behoefte tot afzondering en de vriendelijke stem verwarden me nog meer.

Ik draaide het slotje om en duwde tegen de deur.

‘Och meissie.’ Claudia hurkte voor me neer en sloeg haar armen om me heen. Mijn schouders schokten, tranen liepen over mijn wangen en zonder dat ik het wist wrong m’n hand het drijfnatte stukje papier uit. Ik liet het vallen en trok Claudia tegen me aan.

Hangend aan Claudia sleepte ik me naar de spiegel. Samen met Claudia maakte ik mijn gezicht schoon. Toen ik weer wat opgeknapt was bedankte ik haar.

‘JA...’, ZEI RINSKJE, ‘TOEN MET DIE VAL HIELP JE TOERMALIJN-
TJE JE NIET, HE. HET BEZORGDE JE ZELFS EEN BLAUWE PLEK.’

Mijn leven herstabaliseerde zich voor de zoveelste keer. Ik ging alleen nog naar school als het echt nodig was. De contacten liepen via de mail en de ELO. Op de boerderij was een soort status quo bereikt waarmee te leven viel.

Samen met een vertenwoordiger van melkrobots ben ik op een boerderij gaan kijken waar ze die al hadden. De geitjes vonden het prettig, ze liepen zelf naar de stal om zich te laten melken. De financiering was niet moeilijk om rond te krijgen en we besloten tot aanschaf. Het is niet iets dat dan de volgende dag bezorgd wordt. Er was een levertijd en wij moesten de de nodige voorzieningen treffen en mijn broers kregen trainingen voor het gebruik en onderhoud. In hun ogen werd de boerderij er minder achterlijk door. Daar hadden ze best wel gelijk in. De houdbaarheidsdatum van pake's bedrijfsvoering was eigenlijk al vóór zijn dood verlopen.

Voor Eefke en Feike was ik echt de ‘grote stoere zus’. Eefke zit nu in de 3^e klas van de HAVO. Rinskje vindt het leuk om hem met zijn huiswerk te helpen. Het is een vriendelijke en behulpzame jongen. Feike is niet goed in leren dus die gaat volgend jaar de basisberoepsgerichte leerweg van het VMBO. Ze wil altijd wat om handen hebben dus maak ik lijstjes met klusjes voor haar en een schema. Ze onderhoudt het kippenhok, raapt eieren en is heel lief voor ús beppe. Eefke begeleidt Feike op de boerderij. Amke, Bente en Djurre doen het zwaardere werk en heit, ach... we laten hem z'n gangetje maar gaan.

2013-2014

«Ik denk dat ik vijftien of zestien was toen ik me realiseerde dat al die dingen die je op school leert, dat is pas het eerste hoofdstuk van een heel lang boek. Dat kun je omslaan, daar zit nog een wereld achter. Achter die schoolstof zit een verborgen wereld. En het mooie vond ik dat ik toch ook wel een paar docenten had die eigenlijk, ik zou zeggen, dat decor weg lieten vallen en ineens zeiden: wacht even, ik kan je vast een vergezicht laten zien. Dat waren voor mij misschien wel de belangrijkste leermomenten, dat ik ineens dat uitzicht zag.»

Robbert Dijkgraaf (interview met Gerda Hoekstra)

IN 2013 HAALDE IK MIJN GYMNASIUMDIPLOMA Cum Laude met Fries, Godsdienst en Filosofie als extra vakken op mijn cijferlijst. Ik kon het niet opbrengen om bij de feestelijke diploma-uitreiking te zijn. Rinskje en ik zijn wel samen naar Leeuwarden gegaan maar toen ik de bus uitstapte, zonk het lood me in de schoenen en ik kon mijn weerstand niet overwinnen.

Rinskje bood nog aan om voor mij in de plaats te gaan maar dat is het niet geworden. We hebben door de stad gelopen, winkels bekeken en rond vijven zijn we weer op de bus gestapt.

Ik vond het best wel lullig van mezelf tegenover Lucas en de rector. Met de rector heb ik nog een keer geluncht in Heerenveen, want het was geen manier van mij om zo afscheid te nemen.

De meeste klasgenootjes gingen in Groningen studeren. Ik besloot drie verkorte HBO-opleidingen te gaan doen in Emmen. Ik kon dan op de boerderij blijven wonen. Een studentenflatje of op kamers... ik moest er echt niet aan denken.

PERSONEN

RINSKJE:

buurmeisje, vriendinnetje en lange tijd klasgenootje

YMKE EN REINA:

boswachtersechtpaar en voogden

AMKE, BENTE EN DJURRE:

oudere broers

EEFKE EN FEIKE:

jonger broertje en zusje

HYLKE:

‘boerenknecht’

AUKJE:

‘verre tante’

NYNKE:

juf op de basisschool

CONCEPT VERSIE 2

WURDBOEK

BASISSKOALLE: basisschool

BEPPE: oma

BERNTSJE: kindje

BEUKERKE: kindje van onder de 7

BUORKERIJ SPUL: boerenbedrijf

FAMKE: meisje

FROU: vrouw, echtgenote

GRUTFANKE: ouder maar nog niet volwassen meisje

GRUTFEINT: all-round boerenknecht

HÂLD DY MAR GOED!: hou je taai! (blijf gezond.)

HEIT: vader

HIEM: erf

JÛN JIMME: goedenavond samen

LIEPERT: slimmerik

LEAFLYTS: klein en aardig

MEM: moeder

MUOIKE: tante

PAKE: OPA

POSTRINDER: postbode

TINKEN: denken

CONCEPT VERSIE 2

